

Pražská vysoká škola psychosociálních studií

Identita městského člověka

Jana Fedošová

Bakalářská práce

Studijní program: psychologie

vedoucí práce: doc. PhDr. Iva Poláčková Šolcová, Ph.D.

Praha 2023
Prague College of Psychosocial Studies

Urban Identity

Jana Fedošová

Bachelor Thesis

The Bachelor Thesis Work Supervisor:
doc. PhDr. Iva Poláčková Šolcová, Ph.D.

Praha 2023

Anotace

Práce mapuje prostředí a obyvatele měst. Hledá specifika identity městského člověka a způsob, jakým se utváří. Upozorňuje na novou úlohu psychologie urbanismu v současném světě. Popisuje přednosti a nevýhody městského prostředí a posuzuje jejich vliv na člověka, jeho identitu, zdraví a pohodu. Definuje rysy městského člověka a vyzdvihuje roli prostředí při utváření jeho identity. Formování identity městského člověka přirovnává k procesu budování sociální identity.

Klíčová slova

identita městského člověka, psychologie urbanismu, sociální identita, identita místa, městské zdraví

Abstract

This work maps the city environment and its dwellers. It searches out the urban identity specifics and its way of forming. It draws attention to the new role of the urban psychology in today world. It describes the advantages and disadvantages of the urban environment and assesses its influence on people, their identity, health and well-being. It defines the traits of an urban dwellers and highlights the role of the environment in shaping their identity. It compares the formation of an urban identity to the process of building a social identity.

Key words

urban identity, urban psychology, social identity, place identity, urban health

Prohlášení:

1. Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala samostatně a výhradně s použitím citovaných pramenů, literatury a dalších odborných zdrojů.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 19. 4. 2023

Podpis

Poděkování

Děkuji doc. PhDr. Ivě Poláčkové Šolcové, Ph.D., za usměrnění v zaměření tématu, za její podporu, praktické rady a vhled při přípravě a psaní celé práce. Velké díky patří panu Ing. arch. Petru Štěpánkovi, Ph.D., za iniciaci celého nápadu psychologie prostředí. Děkuji také panu doc. PhDr. Martinu Soukupovi, Ph.D., za laskavou konzultaci idejí při přípravě zdrojů a konceptu.

Obasah

1. Úvod	7
2. Prostředí měst.....	8
2.1. Expanze měst.....	8
2.2. Evoluce města.....	9
2.3. Vitalita a sociální soudržnost ve městě.....	11
2.4. Přednosti a slabiny měst.....	14
3. Psychologie urbanismu.....	15
3.1. První pokusy	16
3.2. Nová psychologie urbanismu	17
4. Identita	18
4.1. Co je identita	18
4.2. Identita spjatá s místem	23
4.3. Městská identita	27
4.4. Identita městského člověka	30
5. Zdraví ve městě	31
5.1. Neurourbanismus.....	31
5.2. Duševní zdraví ve městech	32
5.3. Sociální zdraví ve městě.....	36
6. Kvalita života a štěstí ve městech.....	38
6.1. Kde jsme spokojenější	39
6.2. Štěstí a peníze.....	45
7. Výhled do budoucna.....	48
8. Diskuze a závěry	49
Zdroje a literatura	53

1. Úvod

S rychlým růstem populace se výrazně zvyšuje podíl obyvatel ve městech. Roste počet měst a jejich velikost. Nevíme, zda je člověk schopen adaptace na nová městská prostředí, která si v moderních megaměstech buduje, a zda je město tím nejlepším místem k jeho rozvoji, zdraví a spokojenosti. Zjištění, zda existuje identita městského člověka a na jakých základech se utváří, může poskytnout vhled do potenciálu a hrozeb městského prostředí. Může naznačit alternativy pro kvalitní a dlouhodobě udržitelný život ve městech. Rychlá expanze měst se odehrává spolu s technologickým a ekonomickým rozvojem. S novou generací se utváří nové parametry urbanistiky a městské společnosti, které přináší nové výzvy a překážky. Není nikdy jisté, jaké další kroky povedou správným směrem. Můžeme se pokusit předvídat na základě zkušeností. Městský člověk bude brzy obývat většinu planety. Bude užitečné ho blíže poznat.

Práce mapuje dostupné mezinárodní zdroje a výzkumy, které se zabývají identitou člověka v urbanizovaném prostředí a urbanizovaným prostředím. Byly vyhledávány podle klíčových slov identita městského člověka, identita urbanismu, rurální a urbanistická identita a psychologie urbanismu za období od roku 2018 až 2023 a dále na základě odkazů a citací nalezených v těchto zdrojích sahajících do starších let. Vybráno bylo celkem 143 článků a studií, z nich 51 bylo vyřazeno, protože se tématem zabývaly jen okrajově. Doplněny byly 2 odborné knihy na základě doporučení konzultantů a dalších 161 citovaných pramenů souvisejících s tématem, dohledaných v textech a citacích vybraných zdrojů.

Hlavním cílem práce je zjistit, jak se do identity člověka promítá život ve městě a městské prostředí, zda lze definovat identitu městského člověka a její charakteristiky. Součástí práce je snaha odpovědět na to, jaké má urbanizovaný člověk v rychle se urbanizujícím prostředí možnosti a vyhlídky na život ve městech, jak se podílí městské prostředí na formování jeho identity a v jakých městských podmínkách může člověk zdravě, kvalitně a dlouhodobě žít.

Práce je mezioborová. K zjištění jsou využity sociologické, urbanistické a psychologické úvahy, výzkumy a studie. Pro lepší pochopení je porovnáván městský člověk s neměstským a specifikovány charakteristiky různě urbanizovaných prostředí v kontextu s moderním vývojem společnosti.

2. Prostředí měst

Moderní společnost se po celém světě rychle urbanizuje. Kapitola v krátkosti nahlédne, jak k tomu došlo a jaký je současný stav a vývoj městského prostředí. V urbanismu a ve způsobu, jakým lidé vytváří města, se odráží jejich chování, myšlení i motivace. Je neoddělitelně spjat s hledáním identity městského člověka. Podrobnější studium urbanizovaného prostředí zůstává nad rámec této práce. Důležitá jsou zjištění, jaké typické charakteristiky měst ovlivňují život lidí v nich, jaká města lidé budují a co z městského prostředí může být významným faktorem identity člověka a jeho schopnosti adaptace na nové prostředí.

2.1. Expanze měst

Počet obyvatel na Zemi dosáhl od počátku existence člověka do roku 1804 jedné miliardy, v roce 1927 už to byly dvě miliardy (Takooshiam, 2005) a v roce 2023 žije na planetě přes osm miliard lidí (worldometers.cz). Většina z nich míří do měst. Do 18. století dosahoval průměrný počet obyvatel měst 100 000 (Takooshiam, 2005). Londýn se stal v roce 1800 prvním městem s milionem obyvatel (Mercer, 1975). V roce 2022 už ho obývá 9,5 milionů lidí a je 35. nejlidnatějším městem světa (World Population Review, 2022). Největšími městy světa (World Population Review, 2022) jsou Tokyo (37 mil.), Dillí (32 mil.), Šanghaj (28,5 mil.), Dháka (22,4 mil.) a Sao Paulo (22,4 mil.). Poměr obyvatel měst a vesnic na světě je přibližně 56 % k 44 % (Johnson et al., 2021). Urbanizace je jednou z významných

změn lidského prostředí. Města narůstají každým rokem o desítky milionů lidí (Okulicz-Kozaryn et al., 2020), včetně méně urbanizovaných států Afriky a Asie (Takooshian, 2005). Do roku 2050 bude celosvětová populace dosahovat deseti miliard lidí, ve městech bude žít 68 % obyvatel a budoucí populační růst se bude odehrávat v městských oblastech (United Nations, 2018).

Lidé získali většinu zkušeností ze života v malých klanech, kde se vzájemně znali. Malý zlomek své historie žili ve městech, která byla proti současným malá (Takooshian, 2005). Nevíme, zda je město tím nejlepším místem, kde člověk dokáže rozvinout svůj potenciál (D'Acci, 2021). „Antropologové, psychologové, biologové, ekologové, genetici, paleontologové, archeologové, sociologové, architekti, urbanisté, matematici, neurovědci, environmentalisté, ekonomové a filosofové by rádi věděli, zda lidský druh pasuje do urbanisticko-psychologického prostředí moderní společnosti" (D'Acci, 2021, s. 5). Lidský temperament, chování a psychologické dispozice ovlivňované prostředím jsou geneticky zakódované (D'Acci, 2021). Emocionálně a oddaně se vztahujeme k přírodě (Belanche et al., 2021). Nejsme dostatečně evolučně adaptováni na rychlou urbanizaci a růst měst (Belanche et al., 2017b). Nevíme, zda genetika, epigenetika a neuroplasticita umožní člověku přizpůsobit se životu v megaměstech (D'Acci, 2021). Nemáme tušení, jaký dopad bude mít život v nich na jednotlivce a lidský druh v dalších stoletích (Takooshian, 2005).

2.2. Evoluce města

Historická města se stavěla na základě tradice, stěžejní pro ně byl obchod a veřejný život. Od poloviny 20. století se začala rychle rozrůstat a plnit automobily (Gehl et al., 2013). Nové materiály a technologie překračovaly limity možné velikosti a hustoty (Takooshian, 2005). Expanze měst se odehrávala několika směry: množstvím měst, rozšiřováním rozlohy, počtem obyvatel a podílem městského obyvatelstva (Davis, 1973). V 60. letech 20. století začala Jacobsová (1961) psát o vyhlídce na mrtvá a prázdná americká města. V té době

ještě neexistovaly studie vlivu měst na život v nich (Gehl et al., 2013). Ideologie plánování, modernismus 20. století, postmodernismus a nový racionalismus se veřejným životem nezabýval (Gehl et al., 2013). Podle Jacobsové (1961) bylo možné městům vrátit život zpřístupněním ulic a rozvojem aktivit pro lidi (Mouratidis et al., 2020). Začaly vznikat první studie měst, které upozornily na jejich obyvatele (Gehl et al., 2013). Nové výzkumy městského prostředí s akcentem na člověka a jeho potřeby nabídly nové metody a nástroje plánování moderních a využitelných měst s aktivním veřejným prostorem (Gehl et al., 2013). Humanistický urbanismus se stal akademickou disciplínou s teoriemi, metodami a zkušenostmi i hmatatelnými úspěchy (Gehl et al., 2013). Rychle rostoucí města různých států světa, včetně rozvojových zemí, začala využívat studie veřejného prostoru (Gehl et al., 2013).

Podle Chenové (2015) expanze měst v Číně a rychlost i rozsah migrace lidí do měst nemá v historii lidstva obdoby. V letech 1978–2010 se celkový počet měst v Číně zvýšil ze 193 na 659. Vzrostl počet megaměst nad 5 mil. obyvatel ze 2 na 16, velkých měst s 1–5 mil. obyvatel z 27 na 124, středně velkých měst od 0,5 do 1 mil. obyvatel z 35 na 138 a malých měst pod 0,5 mil. obyvatel ze 129 na 380 (Ústřední výbor Komunistické strany a Státní rada Číny, 2014). V roce 1978 žilo 17,92 % obyvatel v městských oblastech a v roce 2013 už to bylo 53,73 %, počet obcí vzrostl z 2 173 na 19 410 (Ústřední výbor Komunistické strany a Státní rada Číny, 2014). Urbanizace v Číně je výsledkem dvou druhů transformace. Města rostou, protože lidé opouštějí vesnice a stěhují se do měst za příležitostmi. Vláda změnou územního plánu mění vesnice na města. Čína je ve větší míře urbanizovaná in situ než migrací. Specifickým faktorem čínské urbanizace je zákon, který uděluje obyvatelům status měšťana nebo vesničana. Každý status se pojí s jinými právy, nároky a možnostmi. Obyvatelé měst mají oproti lidem z vesnic přísnější pravidla, žijí pod státní kontrolou, ale mohou využívat sociálních výhod a služeb. Přistěhovalci do měst musí žádat o změnu svého statusu. Migrace do metropolí je pod přísnou kontrolou státu.

Rychlý rozvoj měst v Tichomoří za posledních 30 let, charakterizovaný velkým populačním růstem a ekonomickým pokrokem zejména v Číně a jihovýchodní Asii, přinesl nový urbanismus a tlak na stávající městskou infrastrukturu (Boarin et al., 2021). Architekti a designéři experimentovali s novými materiály a technologiemi, vytvářeli drahé a odvážné návrhy (Boarin et al., 2021). Na základě těchto kroků se dnes přehodnocuje další plánování (Boarin et al., 2021).

2.3. Vitalita a sociální soudržnost ve městě

„Městské aktivity změnily za roky svůj charakter, objevily se nové skupiny jejich uživatelů. Veřejnému životu dříve dominovaly nutné činnosti, dnes jsou na prvním místě aktivity volitelné a rekreační. Pracujeme, žijeme a hrajeme si způsobem, který na naše města klade nové požadavky.“ (Gehl et al., 2013, s. 73). Gehl et al. (2013) upozorňují na to, že přeplněná centra měst způsobila migraci lidí na předměstí. Vznikla nová automobilová kultura, obchody a služby se přesunuly do nákupních center na okrajích a střed měst se stal neobyvatelným a neatraktivním. Ke zlepšení městského prostředí navrhuje věnovat pozornost obyvatelům, zvyšovat vitalitu měst a naučit se všestranně využívat veřejný prostor. Na základě studií se svými kolegy došel k závěrům, že lidé dávají ve městech přednost místům, kde je více světla, více lidí, kde jsou v ulicích předzahrádky obytných domů, lavičky, venkovní posezení, kavárny, obchody, ulice bez aut a parkovišť. Vyhýbají se místům nebo chodí rychleji tam, kde je šero a prázdno, bez kolemjdoucích, kde nejsou dostupné veřejné služby, jen dlouhé ulice plné aut a nepřístupných budov. Lidé chtějí trávit čas tam, kde se cítí dobře, kde jsou ostatní lidé. Čím déle prodlévají na jednom místě, tím více jich je tam vidět a tím živěji místo působí. Hodnotu veřejného prostoru neurčuje estetická kvalita, ale jak se v něm lidé mají. Zda se cítí bezpečně a pohodlně, nejsou vystaveni hluku, mají možnost zázemí v nepřízni počasí, mohou se volně

pohybovat, stát, sedět, dívat se, mluvit, poslouchat, vyjadřovat se a setkávat.

Život ve městě je možné podporovat pěšími zónami a aktivitami, dopravním a parkovacím omezením, jízdními pruhy pro cyklisty (Gehl, 2011). Mezi další prvky aktivního městského života patří obchody, kavárny a služby snadno dostupné v ulicích, fontány, veřejné umění a nábytek (lavičky, židle, stolky), travnaté plochy k posezení a další mikroklimata měst (Mouratidis et al., 2020). Hustota zástavby a osídlení, občanská vybavenost, krátká vzdálenost od centra a pěší přístupnost ulic zvyšují vitalitu měst (Mouratidis et al., 2020). Podle Mouratidise et al. (2020) nebylo dostatečně prozkoumáno, zda městská vitalita podporuje sociální soudržnost. V některých lokalitách a obytných čtvrtích může být kontraproduktivní. Ne všechna hustě obydlená sousedství jsou podle těchto autorů vitální. Větší hustota obyvatel může být příčinou neosobní interakce s širším okolím a vést k nižší sociální kohezi (French et al., 2014). Čím blíže k centru, tím větší hustota a tím nižší sociální koheze (Mouratidis et al., 2020). Gehl (2013) navrhuje k posílení sociální interakce smíšené využití pozemků ve městech v kombinaci s veřejnými místy, kde se lidé mohou setkávat. Mouratidis et al. (2020) tvrdí, že prvky městské architektury bývají spíše nekonzistentní a tím nepřispívají k městské vitalitě ani sociální kohezi. Zeleň patří mezi důležité městské prvky (Mouratidis et al., 2020) a může zvýšit sociální interakci a rozvoj lokálních vztahů (Jacobs, 1961). Na některých místech zeleň snižuje živost města, protože slouží k odpočinku, na jiných je negativně spojovaná s ruchem rekreujících se návštěvníků (Mouratidis et al., 2020). Lokální dostupnost služeb koreluje se zvýšenou sousedskou soudržností (Mazumdar et al., 2018). Pěší aktivity zvyšují sociální vazby (Mouratidis et al., 2020; Jacobs, 1961). Lidé chodí více pěšky v hustě zastavěném sousedství blízko centra s městskou dopravou (Mouratidis et al., 2020). Vlastnosti, které vytváří živé město, jsou zároveň negativně spojovány se sociální soudržností (Mouratidis et al., 2020). Vysoká hustota, bohatá občanská vybavenost a krátká vzdálenost od centra jsou hlavní znaky městské vitality a současně

hlavní příčiny nízké sociální koheze (Mouratidis et al., 2020). Přesto spolu souvisí, sociální koheze je silnější ve čtvrtích s vyšší městskou vitalitou (Mouratidis et al., 2020). Bohaté komerční služby a aktivity přitahují nerezidentní návštěvníky, kteří narušují sociální vazby místních obyvatel. To může být příčinou protikladu vitalita vs. koheze. Pokud aktivity iniciují a uskutečňují lokální obyvatelé, sociální koheze se zvyšuje (Mouratidis et al., 2020). Vyšší věk, vyšší vzdělání a děti v rodině jsou považovány za hlavní faktory, které pozitivně souvisí se silnějším pocitem soudržnosti a sounáležitosti (Mouratidis et al., 2020). Děti jsou spojovány s vyšším hodnocením městské živosti (Mouratidis et al., 2020). Ve městech se lidé častěji stěhují. Čím delší pobyt na jednom místě, tím vyšší sociální koheze (Mouratidis et al., 2020). Obyvatelé přilehlých městských oblastí se stěhují méně často než lidé v centrech měst, jejich úroveň sociálních vazeb je silnější (Sampson, 1988). V mnoha studiích z různých států, USA, Austrálie, Izraele, Číny nebo Velké Británie, bylo potvrzeno, že přátelské vztahy, sousedské vazby a vzájemná důvěra posilují komunitní sounáležitost lidí ve městech, zatímco kulturní a sociální odlišnosti ji narušují (Lu et al., 2018; McKnight et al., 2017; Milbourne et al., 2014).

Města produkují sociální ruchy: neporozumění, napětí a konflikt (Smelser et al., 1999). Kanadská studie, jíž se účastnilo půl milionu respondentů, potvrdila vyšší spokojenost se životem v rurálních oblastech z důvodu komunitní sounáležitosti (Helliwell et al., 2018). Studie z kanadského Vancouveru (Vancouver Foundation, 2017) zjistila, že každý sedmý obyvatel tohoto města se cítil osamělý a každý čtvrtý izolovaný (Barron et al., 2021). Vyšší hustota obyvatel je spojována s menší spokojeností, jak vyplývá z mnoha amerických a evropských výzkumů: Adams (1992), Fassio et al. (2013), Fuguitt et al. (1975), Fuguitt et al. (1990), Lawless et al. (2011). Prostřednictvím Systému sledování rizikových faktorů chování amerického Centra pro kontrolu a prevenci nemocí bylo zjištěno, že typické vlastnosti měst, zejména velikost a hustota, přispívají k nepohodě jejich obyvatel (Okulicz-Kozaryn et al., 2016). Nespokojenost

přetrvává bez ohledu na specifika každého sledovaného města (Okulicz-Kozaryn et al., 2016). Nárůst populace s sebou nese anonymitu a neosobnost, hustota obyvatelstva představuje smyslové přetížení a stažení se ze společenského života, heterogenitu, anomii a sociální odchylky (Okulicz-Kozaryn et al., 2016).

Městský život je spojován s neosobními vztahy, ty se týkají více sousedství (Mazumdar et al., 2018). Města mohou mít vysokou úroveň sociální interakce, např. účast v různých skupinách a dobrovolnických sdruženích (Mazumdar et al., 2018). Residenti kompaktních a funkčních měst mají rozsáhlé sociální vazby, více příležitostí k setkávání a navazování nových známostí (Mouratidis, 2018). Místní obyvatelé bývají většinou spokojenější než přistěhovalci, protože investovali více času a úsilí do vytvoření uspokojujících aktivit a vazeb (Hendriks et al., 2016). Migranti přispívají k větší heterogenitě měst. To vede k nižší úrovni důvěry, sounáležitosti a sociálních vazeb, k růstu anomie a sociální deviace (Okulicz-Kozaryn et al., 2020). Heterogenita a rozmanitost se na druhou stranu promítají do větší tolerance lidí vyrůstajících mezi různorodými obyvateli měst (Tuch, 1987). Jsou otevření porozumění a vytváření vztahů s lidmi s odlišnými postoji, hodnotami a přesvědčením (Tuch, 1987).

2.4. Přednosti a slabiny měst

Vysoká hustota obyvatel měst podporuje specializaci, výměnu informací, pružné využívání pracovních kapacit, rozvoj dovedností, sdílení znalostí a na druhé straně je podhoubím pro kriminalitu, šíření nemocí, stres, kognitivní a smyslové přetížení, odcizení a jiné neduhy (Okulicz-Kozaryn et al., 2016). „Města fungují jako lupa, ukazují to nejlepší i nejhorší v nás“ (Okulicz-Kozaryn et al., 2016, s. 11). Heterogenita měst umožňuje svobodu a toleruje různé způsoby sebevyjádření: chování, styl, oblečení, účes (Milgram, 1970). Vzdor svým nebezpečím je město dobrým zázemím pro odlišnosti (Sudradjat, 2012). Zpochybňuje správnost úsudku a nastavuje novou hranici, kdy reagovat na vzniklou situaci (Milgram, 1970). Kladné aspekty města

tkví právě v jeho hustotě a celistvosti, která je pro některé jedince žádoucí (Gans, 2002). Veřejná prostranství jsou místem dění a kulturní tvořivosti (Gieryn, 2000). Velkoměsta jsou centrem svobody, kreativity, interakce, diverzity, tolerance, socializace, začleňování a účasti a zároveň místem anonymity, duševních nemocí, osamělosti, sobectví, odstupu, nezaujatosti a izolace (D'Acci, 2021). „Lidé dokáží čerpat výhody z různorodých prostředí... a když město začne být bezúspěšně nepohodlné, odchází na periférii zaměnit urbanistické vymoženosti galerií, muzeí a záře světél za práci na zahradě" (Lowry, 1967, s. 197). Města jsou centrem selhávajících institucí a sociálního distresu (Takooshian, 2005). Velikost a hustota města mají přímou souvislost s mírou kriminality (West, 2017). V lineární regresi porovnání velikosti populace s množstvím vražd v brazilských městech byl zjištěn koeficient 1,29, v přepočtu na procenta by se při nárůstu obyvatel o 100 % zvýšil počet vražd o 145 %, tedy o 45 % více než by plynulo z lineárního vztahu (Alves et al., 2015; D'Acci, 2021). V amerických, evropských a čínských městech došly podobným způsobem výzkumy k průměrnému koeficientu 1,16, což při zdvojnásobení populace měst představuje růst kriminality o 123 % (Bettencourt et al., 2007). Obyvatelé velkých měst prožívají úzkostněji problémy životního prostředí, protože žijí ve vytvořeném prostoru a přírodu vnímají nepřímo (Winter, 2009). Mají o ní romantické představy v porovnání s obyvateli venkova, kteří jsou zvyklí žít s ní v každodenním kontaktu (Winter, 2009).

3. Psychologie urbanismu

Kdo je městský člověk, v jakém prostředí žije a jakou má identitu bylo tématem psychologie urbanismu v druhé polovině 20. století, kdy navázala na práci sociologů a antropologů. Tam její práce začala i skončila. Téma urbanismu v psychologii ožilo až o několik desítek let později. Možná se tak stalo tlakem environmentálních problémů, rychlého nárůstu populace a expanze měst.

3.1. První pokusy

Psychologie se do 70. let minulého století soustředila na individualitu člověka a opomíjela prostředí a urbanismus (Takooshian, 2005). Sociologové přelomu 19. a 20. století (Wirth, 1938; Durkheim, 1893; Simmel, 1905) vysledovali, že sociální fenomény jako neosobní a povrchní vztahy, formální organizování společnosti, nespokojenost, izolace a sociální deviace, pozitivně korelují s velikostí, hustotou a heterogenitou města (D'Acci, 2021). Zdrojem nespokojenosti nebudou města sama, větší roli hrají faktory městské charakteristiky, ke kterým patří kriminalita a chudoba (Fisher, 1973). Milgram (1970) si začal jako jeden z prvních psychologů všímat specifík chování městského člověka v Paříži, Oslu, Londýně, Kodani a New Yorku. První dojem z New Yorku popsal jako místo, kde se lidé nezajímají jeden o druhého, jsou bezohlední a někam spěchají (Milgram, 1970). V městských experimentech (Milgram, 1977) věnoval pozornost anonymitě a bezohlednosti, selektivitě a nedůvěře, pocitům bezmoci (Takooshian, 2005). Výsledky popsal objektivně bez tendence k negativnímu hodnocení měst nebo jejich obyvatel (Takooshian, 2005). „Pozorovali jsme známé cizince, mluvili jsme s nimi na zastávkách a tohle nám odpověděli: jak čas běží rok za rokem, je stále těžší pustit se do řeči se známými cizinci. Zábrany se zpevňují. Ale víme, že kdybychom se potkali někde jinde, třeba v zahraničí, asi bychom si potřásli rukou a dali si najevo, že se známe. Tady ale ne. A také víme, že kdyby došlo k nějaké přírodní katastrofě, povodni, požáru, bouři, zábrany by se rozpadly a mluvili bychom spolu. Problém nás, obyvatel velkoměsta, je v tom, že se k sobě nemůžeme přiblížit bez požáru, povodně nebo bouře.“ (Milgram et al., 1973). Většina typicky městského chování je významně determinována reakcí na zahlcení plynoucí z širokých nároků na přizpůsobení (Milgram, 1970). Po snahách Milgrama se psychologie urbanismem dále nezabývala (Takooshian, 2005).

APA (American Psychological Association) vytvořila v roce 2005 pracovní skupinu s úkolem formulovat a vymezit předmět a cíle

psychologie urbanismu, popsat teoretické přístupy a metody, oblasti výzkumu a aplikaci jejích výsledků (Muluk, 2022). Tato iniciativa podle Muluka (2022) znovu oživila témata studia lidského chování v kontextu urbanismu. Termín urbanistický (městský) dává do souvislosti s konceptem města s jeho částmi a charakteristikami. Jádrové centrum se obvykle potýká s nedostatkem bydlení, kriminalitou a nezaměstnaností. Střed města, okolo centra, má největší hustotu obyvatel a bydlení a je nesilněji spjat se socializací a komunitami. Metropolitní zóny jsou rozsáhlé oblasti, do kterých patří ostatní městské čtvrti, průmyslové zóny, odlehlé části města a předměstí. Předmět psychologie, upozorňuje Muluk (2022), se soustředí více na vnitřní a individuální aspekty člověka a nevěnuje dostatek pozornosti sociálním kontextům, které jsou v pojetí urbanismu zásadní. Vztah mezi lidmi a prostředím je pro urbanismus typický a plyne z něj specifický druh zkušenosti i chování. Implikuje fyzické a duševní nastavení, zdraví, pohodu a vývoj člověka v souvislosti s místem. Prostředí měst má vliv na psychologické procesy člověka a ty mají vliv na plánování měst (Muluk, 2022). Do psychologie urbanistiky nepatří jen negativní dopady městského života, jako je deprese, kriminalita, násilí, stres a osamělost, ale také pozitivní, jako je radost, štěstí, kvalita moderního života, úspěch a naplnění (Park et al., 2010).

3.2. Nová psychologie urbanismu

Výzkum lidského chování v urbanizovaném prostředí, s ohledem na rychle rostoucí populaci ve městech, bude stále relevantnější (Gehl et al., 2013; Muluk, 2022). Sociálně-společenská problematika měst bude složitější a bude vyžadovat multidisciplinární přístup sociálních a environmentálních věd, zdravotnictví, ekonomie, politiky, plánování a technologických oborů, které budou muset nevyhnutelně spolupracovat s psychologií (Muluk, 2022). Mezioborový výzkum psychologických jevů v městském prostředí vyžaduje přístupy, které jsou v rozporu s existující konvenční psychologickou metodologií (Muluk, 2022). Účelem takových studií není pouze vědecký pokrok.

Mají reflektovat a reagovat na stále komplikovanější problémy urbanizovaných oblastí a napomáhat ke zlepšení psychické pohody a kvality života ve městech (Muluk, 2022).

4. Identita

Co je identita a jak se formuje, s čím souvisí a jaké jsou současné aspekty identity, je klíčem k porozumění identity v městském prostředí. Psychologické pojetí identity zvažuje faktor prostředí pro identitu člověka jen okrajově. Akcentována je proto v této kapitole identita související s místem a městem. Člověka nelze oddělit od jeho prostředí, které si ve městech sám vytváří. Osobní i skupinová identita neoddělitelně souvisí s identitou místa. Pro jasnější porozumění specifikům města poslouží srovnání s neměstským prostředím.

4.1. Co je identita

Identita je ve slovnících definována jako totožnost, stejnost, shodnost a v odborném jazyce představuje to, čím osoba, případně společnost, je sama sebou a ne ničím jiným (Bačová, 2019). Identita představuje typické rysy jedince nebo skupiny, obvykle podmíněné sociálními charakteristikami (Giddens, 1999). V psychologii znamená identita univerzální vývojový úkol zásadní pro budování zdravého vztahu, péči o rodinu a vlastní spokojenost (Erikson, 1968). Proces formování osobní identity se odehrává ve vztahu mezi já a společností (Erikson, 1958). Řídí se smyslem pro individualitu a solidaritu s ideály skupiny (Erikson, 1959). Při definování identity inklinujeme k psychologickému já a opomíjíme sociální my (McLean et al., 2018; Rogers, 2018). Akademici pro účely měření omezili identitu na sociální role, osobnostní rysy a vědomý obraz sebe (Rogers, 2018). Existují dva přístupy, jak identitu definovat a měřit: na úrovni individuality jako ego identitu nebo osobní identitu (Galliher et al, 2017; Marcia, 1993) a na úrovni sociálních skupin jako sociální

identitu (Tajfel et al., 1986). Vědecká obec zredukovala sociální dopad identity (Rogers, 2018), původní Eriksonovo psychosociální pojetí psychologické relativity a transakční analýzy (Erikson, 1946), kde se já a společnost vzájemně formují v prostředí a v čase, v sociálně historickém a kulturním kontextu (Erikson, 1956). Nelze oddělit osobní růst od skupinové změny, krizi identity od soudobé krize společnosti (Erikson, 1968). Jedinec i společnost závisí jeden na druhém (Erikson, 1958). Pokud ekonomické, etnické, náboženské a další podmínky ve skupině nenabízejí dostatečnou podporu pro rozvoj pozitivní identity, vytvoří si mladí lidé identitu negativní, která odráží prototyp zla ve společnosti (Erikson, 1968). Proces skupinového přijetí nově vznikající individuality Erikson (1956) nazval vzájemnou vztahovostí. Skupina se cítí přijata novým členem a nový člen o své přijetí žádá a záleží mu na něm (Erikson, 1956). Jedinec i společnost závisí jeden na druhém: „nový člověk, s ním nová generace, s ní nová éra“ (Erikson, 1958, s. 20).

Marcia (1966) navázal na Eriksonovu teorii identity a vytvořil systematický přístup k jejímu zkoumání. Zaměřil se na oblasti indikující status identity, tj. zaměstnání, náboženství, politické přesvědčení, sexuální hodnoty (Marcia et al., 1993). Postavil vedle sebe proces hledání a krizi identity s přijetím závazků souvisejících s identitou (Schwartz, 2011). Navrhl čtyři úrovně identity (Marcia, 1966): 1. zralá identita: jedinec nachází vlastní identitu a přijímá závazky, 2. difúzní identita: jedinec nemá zájem hledat ani přijímat, 3. status moratoria: jedinec se nachází ve fázi hledání a zatím nepřijímá žádný závazek, 4. náhradní identita: jedinec nehledá, ale přijímá identitu cizí autority včetně závazků (Schwartz, 2011). Na Eriksona navázal také Schachter (2005) s konceptem konfigurace, kde jedinec identitu strukturovaně skládá z mnoha částí do smysluplného celku. Podílí se na kulturně psychologickém kontextu, propojuje historickou osobní identitu v čase minulém, současném i budoucím (Schachter, 2005).

Rozeznáváme identitu osobní, jak se odlišujeme od ostatních, a identitu sociální, co máme s ostatními společného (Whitehouse et

al., 2014). Osobní a sociální identitu bychom neměli determinovat atributy, ale funkcemi, které nás spojují nebo odlišují od ostatních (Deaux et al., 2010). Teorie optimálního rozlišování (Brewer, 1991) tvrdí, že člověku je současně vlastní potřeba identifikace se skupinou i zachování individuality. Rovnováhu mezi těmito protichůdnými procesy hledá v identitě, která dokáže podpořit zároveň autonomii i sounáležitost (Brewer, 1991). Vytvořená identita ovlivňuje naše myšlení a chování (Tajfel, 1981; Tajfel et al., 1979) silněji než naše osobnost (Ray et al., 2008).

Není zřejmé, zda je osobnost součástí identity nebo identita součástí osobnosti, co je osobnost a co identita v měřítku osobního a společenského vývoje, jaké aspekty osobnosti a identity jsou univerzální a jaké jsou kulturně specifické (McLeod, 2019). Osobnost je vrstvený systém a nelze ji popsat osobnostními rysy Velké pětky (McAdams & Olson, 2010). McAdams (1995) vytvořil třídimenzionální model osobnosti složený z jedinečných dispozičních rysů, zaměření a životního příběhu situovaného do kulturního a sociálního kontextu (Syed, 2017). Identitu McAdams (1995) zařadil do úrovně životního příběhu (Syed, 2017). Z osobnostní perspektivy tato úroveň identity odpovídá, z vývojového a sociálně psychologického hlediska už ne, protože máme tendenci přikládat smysl částem života (Syed, 2017). Výzkum identity se zaměřuje na specifické oblasti i situační souvislosti, ale opomíjí časovou integritu (McLean et al., 2020). Životní zkušenost je strukturovaný příběh se začátkem, dějem a koncem (McAdams, 1996). Identitu formuje schopnost vytvořit integrovaný příběh, který člověku zajišťuje význam, smysl a kontinuitu (McAdams, 2013). Identita je svázaná s individuálními cíli, interpretacemi a strategiemi v čase a kontextu, a proto koresponduje i s dalšími dvěma úrovněmi osobnosti McAdamse: osobnostním nastavením a zaměřeností (Syed, 2017). Model identity spočívá v duálním procesu hledání a přijetí závazku specifické oblasti (povolání, přátelství aj.), kdy je důraz kladen na integraci minulosti, současnosti i budoucnosti (McLean et al., 2016). Většina narativních studií se bohužel budoucnosti příliš nevěnuje (Syed et al., 2015).

Identita je aspektem osobnosti spíše než osobnost součástí identity (Syed, 2017). Od relativně stabilních osobnostních rysů se liší proměnlivostí a situační variabilitou (Syed, 2017). Ve výsledku náleží do všech tří úrovní McAdamsova osobnostního systému, a kam zapadá více, záleží na konkrétní úrovni vývoje každé individuální identity (Syed, 2017).

Skupina, do které se člověk začleňuje, je v teorii sociální identity zdrojem hrdosti, sebeúcty, identifikace a pocitu sounáležitosti (Tajfel, 1979). Rozdělování do kategorií je přirozený kognitivní proces, který aplikujeme na svět (Tajfel, 1979) a který prochází třemi za sebou jdoucími stádii: kategorizace, sociální identifikace a sociální komparace (Tajfel et al., 1979). Lidi rozdělujeme do skupin na my „in-group“ a oni „out-group“ a podléháme při tom dvěma zkreslením, kdy akcentujeme rozdílnosti mezi skupinami a podobnosti uvnitř skupiny (Tajfel, 1979). Máme tendenci vyhledávat negativní vlastnosti cizích skupin a posilovat tím hodnocení sebe uvnitř naší skupiny (Tajfel, 1979). Pokud se členové skupin nechají unést předsudky, může jejich hostilita vyústit v diskriminaci nebo boj o vlastní identitu vedoucí až k rasizmu a extremismu (McLeod, 2019). Sociální identita je klíčovým mechanismem v psychologii meziskupinových vztahů (Tajfel et al., 1979). Výzkumy propustnosti hranic mezi osobní a sociální identitou potvrzují, že zakotvení do skupiny může vést k život ohrožujícímu sebeobětování se pro skupinu (Whitehouse et al., 2014). To se děje v případech, kdy se na skupinu nahlíží jako na vlastní rodinu (Swann et al., 2014). Jedinci jednají na základě osobního zájmu, který vychází z jejich osobní identity podmíněné identitou sociální, kterou formuje povědomí a emoční vazby ke skupině (Tajfel et al., 1979). Úroveň identifikace se skupinou závisí na míře interakce mezi členy skupiny a příležitosti člena aktivně do skupiny přispívat (Jans et al., 2012).

Na vývoji identity lze pozorovat proměny individuální i proměny společnosti pod vlivem generační identity (Hammack et al., 2015). Lidé svými příběhy zakotvují kognitivní a sociální kontext a díky němu se pak sami vyvíjejí (Hammack, 2008). Formování individuální identity

reprodukuje společenská pravidla (Foucault, 1972). Ohrožení vlastní identity nebo pocit existenciální nejistoty ovlivňuje sociální regeneraci (Giddens, 1991). Člověk je motivován přijmout identitu, která mu zajistí existenciální smysl a ochrání ho před existenciální úzkostí (Giddens, 1991). Pokud společnost takovou možnost nenabízí, jedinec se uchyluje k izolovaným extremistickým skupinám (Kinvall, 2004). Problém identity je úzce spojen s potřebou osobního i sociálního smyslu a je žádoucí neupírat společnosti diverzitu identit (Sen, 2006).

Vzorový společný příběh „master narrative“ je široce sdílený kulturní příběh, sociální skripta o tom, jak věci fungují, kdo kam patří a jakým způsobem být dobrým členem společnosti (McLean et al., 2015). Představuje transakční přístup propojení úrovně osobní identity s úrovní sociálních a mezigeneračních rozdílů (Syed, 2017). Vzorový příběh udržuje společenské struktury a vymezuje, jak si jedinec může vytvářet vlastní osobní narativní identitu (McLean et al., 2018; Syed, 2017). Osobní příběh nemůže být nikdy čistě soukromý a oddělený od příběhu společného, je odpovědí na něj (McLean et al., 2018). Jednotlivé identity tvarují společnost svým příběhem a tím je společný příběh udržován a posilován nebo zavržen a zrušen (Hammack et al., 2015; McAdams, 2011; Rogers, 2018; Syed, 2015). Vývoj identity je transakčním procesem akomodace a rezistence, ve kterém se jedinci zapojují nebo reagují na společný příběh, na jeho normy a stereotypy v sociálně historickém kontextu a politické situaci (Hammack et al., 2015; Rogers, 2018). Zajišťuje dynamiku individuálního a společenského vývoje a změn (Rogers, 2018).

Pohlaví a etnická příslušnost jsou společenské identity, které prožívá každý v různé intenzitě (Luhtanen et al., 1992). Dívky jsou socializovány s prioritou k navazování vztahů s druhými, chlapci k odlišnosti a vymezování individuality (Spence et al., 1985). Ženská sebeúcta je sycena schopností vztahování se a mužská kvalitou nezávislosti (Josephs et al., 1992). Společnost pokročila a umožňuje ženám i mužům zvolit si identitu dle vlastní volby (Cotter et al., 2004). Genderová revoluce bude završena, až budeme schopni obsadit

nejen tradičně mužské profese ženami, ale také ženské profese muži (England, 2010).

Identita je mezioborové, podnětné a klíčové téma v kontextu sociálního vývoje lidstva (Moshman, 2007). Konceptualizace identity jako narativu může být užitečná v globalizovaném soutěživém postmoderním světě, kde se identita stává stále významnější odezvou (Giddens, 1991). Identita už nezvládá zpracovávat objem mezigeneračních rozdílů ani množství příběhů, kterým je jedinec vystaven (Arnett, 2002). Lokální a globální příběhy spolu soutěží o vítězství v procesu formování identity (Arnett, 2002). Tvorba narativní identity se stává konkrétní a živou ve snaze o nalezení smysluplného místa více než kdy jindy v historii (Giddens, 1991). V globalizovaném světě technologií je identita jednotlivce odpojena od skupiny (Hammack, 2008). Ztrácíme spojení s fyzickou komunitou (Arnett, 2002). Globalizace a dostupnost informací zvyšují tendence ke konfliktu mezi jednotlivci i uvnitř něj (Arnett, 2002; Kinnvall, 2004). Ekonomický a technologický pokrok postindustriální společnosti způsobuje prodlužování psychologického moratoria (Erikson, 1959) a periody mládí. Protahuje dobu formování identity před vstupem do dospělosti (Arnett, 2002). Budoucnost spočívá ve výzkumu transakční identity, který má za úkol objasnit rostoucí diverzitu a různorodost lidského vývoje (Rogers, 2018). Kdo jsem a kdo jsme, je jedna otázka a odpověď na ni je transakční, kulturně zakořeněná a neoddělitelná od sociální hierarchie a odlišnosti (Rogers, 2018). Význam identity je navíc zřejmý, pokud je osobní příběh zasazen do prostředí (Thorne et al., 2007).

4.2. Identita spjatá s místem

Prostředí, ve kterém vyrůstáme a žijeme, se podílí na formování identity jednotlivce i skupiny (Bernardo et al., 2016). Od 60. let 20. století se začalo vážněji uvažovat o vlivu místa na budování identity (Proshansky et al., 1983). Na identitu jedince se nahlíží z pohledu individuálního, interpersonálního, sociálního procesu a nově také

z pohledu fyzického prostředí jako fundamentální části formování osobní identity (Bernardo et al., 2016). Pouto k místu je emocionální vazba, kterou si každý člověk vytváří na základě vlastní osobní zkušenosti a nelze ji popsat kauzálním vztahem (Purwanto, 2020). Má více dimenzí a vyrůstá na podkladě zážitků souvisejících s místem (Purwanto, 2020). Identita místa vychází z přesvědčení, významů, emocí a postojů, které si člověk k místu přiřazuje (Purwanto, 2020). Jinak prožíváme místo, kde jsme se narodili, kde žijeme, kam jezdíme na dovolenou nebo na pracovní cestu (D'Acci, 2021). Zarámování situace mění pohled na lokaci (D'Acci, 2021). Fyzické prostředí, jeho sociální normy a očekávání formují způsoby, jakými se v nich člověk chová, některým lidem dodává odvalu, jiné omezuje (Wnuk et al., 2021). K formám chování ovlivněným prostředím patří rozdíly v přijímání lidí z jiné skupiny (Wnuk et al., 2021). Každý jedinec prožívá prostředí subjektivně, vnáší do něj svůj osobní aspekt (Wnuk et al., 2021). Koncept místa je dán nastavením prostředí a jedinečností člověka v něm (Wnuk et al., 2021). Podstata identity a vazby k urbanizovanému místu tkví ve vzájemném obousměrném vztahu mezi člověkem a prostředím, je formovaná vlastnostmi místa, psychikou člověka a jeho chováním a obsahuje kognitivní i afektivní složku (Purwanto, 2020). Zajímavá je podobnost projevů chování ve vztahu k místu s chováním v mezilidských vztazích, např. držení odstavu (Purwanto, 2020). Prostorová kognice je vnitřní reprezentací vlastností prostředí (Purwanto, 2020). Identitu místa lze nahlížet v mnoha aspektech: prostorově-fyzickém, sociálním, osobní zkušenosti s místem, individuálního nebo společenského významu, pocitů a zážitků (Bernardo et al., 2016). Identita je dynamický proces odvíjející se od každého jednotlivce a jeho interakce v situaci (Turner, 1985). Identita skupiny je mnohorozměrný dynamický proces, ve kterém člověk volí tu momentálně nejvhodnější, která s ohledem na místo a kontext nejlépe posiluje pozitivní vlastnosti a sebeúctu (Bernardo et al., 2016). Identita místa a identita skupiny mají mnoho společného (Bernardo et al., 2016). Vazba k místu souvisí s vazbou ke skupině, která v tomto místě žije (Bernardo et al., 2016). Identifikaci s místem

Ize chápat skrze teorii sociální identity (Tajfel, 1981) a skrze teorii sebekategorizace (Turner, 1985). Člověk se vymezuje jako člen skupiny a místa, nikoli jako jednotlivec (Bernardo et al., 2016). Lidé dělají ústupky a přizpůsobují se situaci, aby dosáhli pozitivní identity (Tajfel et al., 1979), podobně se chovají v prostředí (Bernardo et al., 2016).

Studie několika čtvrtí v Lisabonu zjistila, že identifikace s místem bydliště ovlivňuje spokojenost s tímto místem a posiluje sociální vazby (Bernardo et al., 2016). Slabá lokální identita vedla k posílení metropolitní nebo národní identity jako kompenzace pozitivní identity a spokojenosti. Rezidenti neatraktivních čtvrtí prokazovali slabší lokální identitu, ale vysokou identitu s městem. Silná lokální identita způsobila pocit sounáležitosti s centrem města. Čím spokojenější byla lokální komunita, tím menší měla potřebu propojení s lidmi z jiných čtvrtí. Identita vázaná k místu je důležitá pro pochopení identity sociálních skupin a meziskupinových konfliktů v urbanistice a v městském prostředí (Bernardo et al., 2016).

Smith (2017) navrhl typologii míst podle jejich fyzických a sociálních atributů. *Bezpečná místa* představují stabilitu a lidé si k nim vytváří nejsilnější vazby. *Místa určená k setkávání* si lidé spojují se skupinami, se kterými se identifikují. Místa proměny jsou spojena s autobiografickými vzpomínkami a představují významná místa z minulosti člověka. *Místa zotavení* spouští fyziologické reakce uvolnění a většinou se jedná o klidné, příjemné, estetické nebo přírodní lokace. *Hodnotová místa* mají kulturní nebo sdílený význam. *Ztracená místa* jsou zničená a vyčerpaná přirozeně nebo zásahem lidí, nenabízí žádné zdroje nebo omezují možnosti člověka.

Věk je důležitou proměnnou pro definování identity místa z hlediska hodnocení komunitních vazeb, vlastního postavení i možností, které dané místo nabízí, jak se zjistilo v lisabonské studii (Belanche et al., 2021; Bernardo et al., 2016). Mezinárodní výzkum 13 zemí (12 států Evropy a Izraele) vyhodnotil, že mladí se více soustředí na lidi než na místo a k místu jsou kritičtější než starší obyvatelé (Dallago et al., 2009). Rurální sounáležitost a tradice

ovlivňují ve Walesu identitu vázanou k místu spíše u starších než mladších členů komunity (Milbourne et al., 2014). Se stářím narůstá potřeba místní identity z důvodu udržení smyslu a kontinuity (Downey et al., 2017). Starší dospělí si utvářejí identitu spojenou s místem prostřednictvím fyzického, sociálního a autobiografického začleňování (Belanche et al., 2021). To se snáze realizuje v rurálním prostředí (Rowles, 1990).

Ze sociodemografického pohledu si ženy vytváří emotivnější vazby a hodnoty k místu, kde žijí, než muži. Ve španělské studii vykazovaly vyšší míru identity s místem ve dvou měřených dimenzích: sociální a fyzické (Hidalgo et al., 2001). Méně vzdělaní lidé projevují vyšší míru identity s místem původu (Belanche et al., 2021).

Atributy fyzického a sociálního prostředí jsou neodlučitelně spojené s budováním lokální identity. Městský styl života, chápaný oproti tradičnímu komunitně rurálnímu jako výsadní, musí ovlivňovat její formování (Belanche et al., 2021). Žádná studie se zatím nezabývala podrobně tím, do jaké míry formují aspekty městského a rurálního života identitu a vazby k místu (Belanche et al., 2021). Systematický výzkum obyvatel Velké Británie (Sampson, 1988) vyhodnotil, že individuální proměnné (osobní hodnoty, pohlaví atd.) mají silnější vliv na formování identity než proměnné komunitní (druh skupiny, městský/rurální atd.).

D'Acci (2021) tvrdí, že 1/3 obyvatel dává dobrovolně přednost životu ve městě. Část z nich je ve městě spokojenější fyzicky i mentálně. Nazývá je *skutečnými měšťany*. Další část městských přívrženců, kteří trpí určitou mírou fyzické nebo psychické nepohody a městský život je negativně ovlivňuje, označuje jako *měšťany zastánce*. Třetí kategorií jsou *netušící měšťané*, kteří dávají přednost městu, ale ještě tam nikdy nežili. Mezi 2/3 obyvatel nedávající přednost městskému životu patří lidé, kteří tam přesto žijí. Jsou to *městští kulturalisté*, kteří v něm vyhledávají znalosti a lidský pokrok, a *městští materialisté*, kteří v něm nacházejí příležitosti k výtěžku. Žít ve městě se člověk může rozhodnout proti svému přesvědčení, protože je to jediná cesta, jak získat vyšší vzdělání nebo budovat kariéru. Lidé se domnívají, že

všechny výhody města: peníze, vzdělání, společnost, kultura, tvořivost, je k městu přitahují bez ohledu na jeho negativní aspekty: kriminalitu, stres, zahlcení, znečištění, nedostatek zeleně atd. Podle heuristiky (Kahneman, 2000) lidé nesnižují hodnotu svého očekávání, když se nakonec dobrovolně do města nastěhují, mohou se stát obětí kognitivní disonance (Festinger, 1957) a podlehnout zkreslení nebo předsudku (D'Acci, 2021). Identita místa je zásadní proměnnou v procesu budování osobní i skupinové identity (Belanche et al., 2021).

4.3. Městská identita

Když se přesuneme z klidné vesnice do rušného města, zesílí nervová stimulace (Takooshian, 2005). To vede člověka ke specifickým adaptacím na prostředí (Simmel, 1905). Rozdíl mezi rurálním a městským chováním nevychází z podstaty osobnosti člověka, ale ze situační adaptace (Milgram, 1970). Princip psychologie města spočívá v přirozeném omezení sociálního chování jedince, který nemá v městských podmínkách potřebu se tímto směrem angažovat (Milgram, 1970). Lidé nenavazují kontakt s cizími lidmi, přestože je pravidelně vídají na zastávkách nebo v obchodech. Důvodem je ochrana před množstvím stimulů. Ostatní lidé se stávají depersonalizovanou součástí scenerie (Milgram et al., 1973). Rozdíl v ochotě pomoci blízkému nebo cizímu člověku je výrazně větší ve velkoměstě (Milgram, 1970). Naplnit tolik příležitostí někomu pomoci ve městě není v kapacitě jednoho člověka naplnit (Milgram, 1970). Lidé z maloměst věnují druhým lidem více času a mají obvykle i více přátel (Milgram, 1970).

V kontrastu s malicherností a předsudky rurálních obyvatel jsou obyvatelé velkoměst spíše svobodní a oduševnění (Simmel, 1905). Člověk velkoměsta reaguje více hlavou než srdcem, tlumí své reakce na neustálý tok městských podnětů, je rezervovaný k druhým a působí chladně (Simmel, 1905). Neosobní a krátkodobé vztahy lze připsat na vrub nepříznivým podmínkám a nízké míře důvěry ve městech (Okulicz-Kozaryn et al., 2016). Komunity žijící ve sdíleném prostředí

mají lepší podmínky vytvářet sociální vazby a pozitivní individuální sebepojetí (Belanche et al., 2021). Lidé orientovaní na komunitu považují život ve skupině za důležitý, vytváří si silnou identitu spojenou s místem a dávají přednost menším městům (Cesakin et al., 2009). V rurálních komunitách se lidé znají a mají na sebe citové vazby, zatímco městská společnost je anonymní, zaměřená na zájmy jedince (Christenson, 1984). V rurálních oblastech funguje silněji princip reciprocity (McKnight et al., 2017). Moderní komunikační technologie a mobilita rozdíl mezi rurální a městskou komunitou zmírňuje (Terman, 2020). V nové době vytvářejí lidé vztahy různými způsoby (Gieling et al., 2017).

Míra identifikace městského člověka s místem je oproti rurálnímu slabší (Belanche et al., 2021). Jedinci inklinující k potřebě identifikace s místem osidlují spíše rurální prostředí (Belanche et al., 2021). Obyvatelé měst upevňují svůj vztah k místu až po té, co si vytvoří sociální vazby, např. prostřednictvím svatby, dětí nebo vlastnictví bytu (Mesch and Manor, 1998). Několik studií (Buttell et al., 1979; Casakin et al., 2009; Lewicka, 2005) uvádí, že obyvatelé vesnic a malých měst prokazují silnější vazbu k místu bydliště než rezidenti velkých měst. Jiné studie (Theodori et al., 2000) poukazují na opak (Belanche et al., 2021). Casakin et al. (2015) v izraelské studii zjistili, že mezi velikostí komunity a vztahem k místu je souvislost. Čím větší nebo čím menší město, tím slabší jsou vazby a identifikace s ním (Belanche et al., 2021). Lidé se nejlépe identifikují se středně velkými městy (Belanche et al., 2021).

Studie ze severovýchodního Španělska sledovala vliv velikosti komunity na kognitivní, emoční a hodnotovou dimenzi identity v souvislosti s místem bydliště (Belanche et al., 2021). Belanche et al. (2021) zjistili, že v městském i rurálním prostředí lidé rozvíjejí všechny tři dimenze vazeb. Citová a hodnotová identita k místu v je rurálních oblastech vyšší, kognitivní je v obou případech stejná. Vlastníci nemovitostí a lidé s nižším vzděláním prokazovali vyšší úroveň identity ve všech dimenzích i místech. Pohlaví nemělo žádný vliv na kognitivní dimenzi. Ženy projevovaly silnější emotivní

a hodnotovou dimenzi. Rodilí obyvatelé měli v obou prostředích vyšší úroveň kognitivní a afektivní identity než přistěhovalci. Na venkově vykazovali mladí lidé vyšší úroveň citové identity než ve městě. Starší obyvatelé (65+) projevili v obou prostředích vyšší skóre ve všech dimenzích identity. Mladí dospělí (25–34 let) měli nejnižší úroveň vazby k místu v obou prostředích. Tyto hodnoty se začaly výrazně měnit v opak okolo 55. roku věku. Věk představoval klíčovou proměnnou při utváření vazby ve městech i na vesnicích ve všech dimenzích identity: kognitivní, emoční, i hodnotové. Belanche et al. (2021) shrnují hlavní rozdíly mezi rurální a městskou identitou, které spočívají v síle komunitní vazby, ve vztahu k přírodě a zastavěným plochám, v emocionální vazbě na krajinu, ve způsobu vlastnictví pozemků a nemovitostí a v mobilitě. Rurální rezidenti jsou aktivnější v interakci s okolím a při vytváření přátelských vazeb projevují nižší míru ochoty ke stěhování, žijí v souladu s přírodou. Obyvatelé měst sdílejí své zájmy a organizují své aktivity pouze uvnitř své komunity, neprojevují citový zájem o širší okolí, jsou pružní v mobilitě a příroda pro ně má rekreační a estetický význam. Ve svém rodném místě jsou venkované více zakořenění díky rodinným vazbám z předchozích generací a také z důvodu dědictví nemovitostí a pozemků (Di Masso et al., 2019).

Rurální obyvatelé mají intimní kontakt s přírodou, zejména v dětství, sledují její cykly a aktivně se jich účastní (Belanche et al., 2021). Mají hluboký vztah k přírodě a životnímu prostředí (Belanche et al., 2021; Hinds et al., 2008). Městský člověk zažívá přírodu odděleně na výletech a při rekreaci, životní prostředí se ho hluboce dotýká v jiném smyslu (Belanche et al., 2021; Hinds et al., 2008). Venkované preferují výhradně přirozenou a divokou přírodu před člověkem upravenou krajinou (Pedersen et al., 2008). Městský člověk vnímá lidskou činnost mimo město, např. cesty, vesnice, přehrady, jako přírodní (Belanche et al., 2021). Obyvatelům venkova přispívají zastavěné plochy, obchody a služby k rozvoji sociálních vazeb a posílení místní identity (Belanche et al., 2021; Christiaanse et al., 2020; Jungsberg et al., 2020). Ve městech lidé chodí a navštěvují obchody

a služby především s funkčním záměrem (Belanche et al., 2021; Stewart et al., 2016). Tradičně lidé migrovali z malých osad do míst s vyšší prosperitou (Belanche et al., 2021). V současné době zažívají zvýšenou mobilitu rurální i městské oblasti (Belanche et al., 2021). Dojíždění nebo využívání dvojího domova (Czarnecki et al., 2020) akcelerovala pocovidová doba (Dyrting et al., 2020; Husky et al., 2020). Měšťané se přesouvají na venkov za prostorem a klidnějším životním stylem (Belanche et al., 2021; Gieling et al., 2017). Nově narození obyvatelé vesnic si začínají vytvářet silnější místní identitu (Anton et al., 2014) a komunitní vazby (Belanche et al., 2021).

4.4. Identita městského člověka

Adaptací na prostředí města a změnou sociálních vazeb (Milgram, 1970) se formuje identita městského člověka. Městský člověk je podmínkami prostředí nucen tlumit reakce na podněty, omezovat sociální kontakt, více racionalizuje, chová se úsporně a účelově. Projevuje se jako orientovaný na sebe. Mezi základní lidské potřeby patří afiliace a s ní související proces socializace. Nedostatek komunitní soudržnosti a sociální reciprocity formuje identitu městského člověka, který tento deficit kompenzuje městským společenským životem, kulturou, vzděláváním, členstvím v zájmových klubech a spolcích. Je vystaven rozmanitosti a názorové bohatosti, která v něm rozvíjí toleranci odlišností a rozšiřuje světový rozhled (D'Acci, 2021; Tuch, 1987). Nelpí na tradičních přesvědčeních ani na místě bydliště. Je otevřený a ochotný dělat změny nebo se stěhovat (Belanche et al., 2021). Identita městského člověka je analogií sociální identity, která je zarámována do prostředí města. Začleňováním, kategorizací, identifikací a srovnáváním se s městskou populací (Bernardo et al., 2016) si člověk města buduje specifickou identitu. Utváří si vazby, významy, postoje a přesvědčení plynoucí ze rušného městského prostředí (Purwanto, 2020). Svou městskou identitu posiluje vymežováním se nebo prohlubováním vazeb s městem, městskou společností a kulturou. Hledá ve městě vhodné podmínky

seberealizace a sounáležitosti. V závislosti na svých osobnostních rysech utváří postoje, hodnoty a přesvědčení, kterými se identifikuje s pozitivní nebo negativní charakteristikou měst. Čím variabilnější město, tím bohatší spektrum možností. Na město adaptovaný jedinec nebývá po přestěhování mimo město nebo bez vazby na město, spokojený (Okulicz-Kozaryn et al., 2020). Městský člověk si bude spíše rozumět s jiným městským člověkem, než neměstským, protože sdílejí podobné hodnoty, přesvědčení a postoje formované městskou společností a prostředím.

5. Zdraví ve městě

Nevíme, do jaké míry je prostředí měst pro zdraví člověka ohrožující, jak se fyzické a psychologické působení urbanizovaného prostředí projevuje na biologické i psychické úrovni. Pokud by urbanismus významně poškozoval zdraví obyvatel měst, představovalo by prostředí měst zásadní rušivý faktor při formování identity městského člověka a závažný signál k jeho přehodnocení. Neoddělitelnou součástí výzkumu zdraví ve městech je sledování účinnosti přírody a přírodních prvků ve městech na zlepšení životních podmínek ovlivňujících zdraví lidí a dalších sociálních a civilizačních faktorů městského prostředí, které se podílejí na změnách zdravotního stavu obyvatel.

5.1. Neurourbanismus

Za dvě století akademických diskuzí na téma urbanismu se zrodila nová mezioborová výzkumná disciplína s názvem *neurourbanismus* (D'Acci, 2021). Zabývá se souvislostmi mezi urbanismem a duševní pohodou (Adli et al. 2017). Zkoumá, nakolik se život ve městě propisuje do fungování lidského mozku a jaký má podíl na vlivu na duševní zdraví. Na základě přehledové studie (D'Acci, 2021) výsledky výzkumů z druhé poloviny 20. století odpovídají výsledkům analýzy

současných neurověd (D'Acci, 2021). Městský život spojuje s duševními potížemi a se stresem (Fitzgerald et al., 2016). Intenzita nervové stimulace ve městech by mohla způsobovat psychické změny (D'Acci, 2021). Komparativní výzkumy městského stresu (viz. D'Acci, 2021) zahrnují výzkumy analogií zvířecího chování ve stresu z přehluštěného prostředí. Trvá-li stresová reakce dlouhodobě, podobně jak je tomu ve městě, dochází u geneticky disponovaných jedinců a u mláďat s nezralým mozkem k patologické odezvě (D'Acci, 2021). Ve výzkumech stresu u krys (Calhoun, 1962) byla zjištěna narůstající agresivita u jedinců, kteří vyvolávali konflikty i v běžných podmínkách, a útlum u jedinců obvykle klidných. Stres posiluje vrozené sociální tendence (Sapolsky, 2018). Bylo vědecky několikrát potvrzeno, u lidí i u zvířat, že sociální izolace má negativní vliv na psychické i fyzické zdraví (Harlow et al., 1965). Bylo zjištěno, že přelidnění způsobuje stres a nemoci (Kennedy et al., 2011). Žádný jiný živočich na Zemi nežije v tak velkých komunitách jako lidé v moderních městech (Takooshian, 2005). Vliv měst na duševní zdraví ve srovnání s venkovským prostředím implikuje přibližně dvojnásobný počet duševních poruch (D'Acci, 2020). S rostoucí hustotou a heterogenitou měst se snižuje sociální kapitál lidí (Helliwell et al., 2010), což se podílí na špatném zdravotním stavu a vyšší úmrtnosti (Subramanian et al., 2002). Neurologické výzkumy potvrdily ranou teorii sociologů, že velká města nadměrně stimulují mozek do míry, která už není zdravá (Lederbogen et al., 2011). Nadmíra možností volby vede k depresi, osamělosti, úzkosti a stresu (Schwartz, 2004).

5.2. Duševní zdraví ve městech

Metaanalýzy poukazují na souvislosti psychóz s městským prostředím (van Os, 2010). Empiricky vyšší incidence psychóz je ve městech (D'Acci, 2021). Prostředí velkoměst může být jedním z faktorů rozvoje schizofrenie a prekurzorů psychotických poruch (van Os, 2010). Je také místem se snadnou dostupností drog a příležitostí k užívání návykových látek. Vysoká míra schizofrenie ve městech může být

způsobena vyšší mírou užívání těchto drog (van Os, 2010). Riziko psychotického syndromu je spojováno se společenskou nepřizpůsobivostí, nestabilním statutem a odlišností ve vztahu k sociálnímu prostředí, např. u rodin s jedním rodičem, nesezdaných jedinců, při častém stěhování (van Os, 2010). Prostředí města je potenciálním zdrojem těchto sociálních projevů (van Os, 2010). Možná zkruslení se ověřovala ve studiích řadou proměnných včetně genetické zátěže (van Os, 2010). Empirické výzkumy prokázaly souvislost mezi duševním zdravím a urbanismem, zejména u jedinců geneticky disponovaných a u těch, kteří vyrůstali ve městech (D'Acci, 2020). Výsledky dánské longitudinální studie (Pedersen et al., 2001) vyvracejí, že by urbanismus byl pouhým epifenomémem v epidemiologii psychotických poruch (van Os, 2010). Výsledky naznačují, že změna vlivů prostředí v dětství, konkrétně přestěhování z města na venkov, koresponduje se sníženým rizikem výskytu psychotických poruch (Pedersen et al., 2001). Míra výskytu většiny psychiatrických poruch, s výjimkou mentální retardace a poruch emocí se začátkem v dětství, byla ve velkých městech v Dánsku v průměru 1,6krát vyšší než na venkově, schizofrenie a schizotypální poruchy se ve městech vyskytovaly dokonce 1,83krát více (Vassos et al., 2016). Přehledová studie z 33 států potvrdila výskyt schizofrenie 2krát vyšší v městech než ve smíšených venkovsko-městských oblastech (McGrath et al., 2004). Míra rizika schizofrenie je v Dánsku podle výzkumu až 2,75krát vyšší, pokud člověk žil do 15 let věku ve velkoměstě (Pedersen et al., 2001). Podle holandské studie je pravděpodobnost duševní poruchy v hustě urbanizovaných oblastech 1,6krát vyšší než v neurbanizovaných (Peen et al., 2007). Metaanalýza sledující 20 kohort ze 14ti rozvinutých států světa zjistila, že obyvatelé měst mají 1,4krát vyšší riziko poruch nálady než lidé mimo města (Peen et al., 2010). D'Acci (2020) uvádí, že zhruba dvojnásobné zvýšení rizika psychózy v městském prostředí potvrzují další empirické studie: Allardyce et al. (2001), Harrison et al. (2003), Marcelis et al. (1999), McGrath et al. (2006), Mortensen et al. (1999), Schelin et al. (2000),

van Os et al. (2004). Dokonce čtyřnásobné riziko bylo zjištěno v další dánské studii (Eaton et al., 2000).

Příroda je stabilní složkou městské struktury ve formě zeleně: pouličních stromů, parků, lesoparků, trávníků, květin nebo vodních ploch: pobřeží, řek, jezer, moří (Rugel et al., 2019). Přírodní prvky snižují následky městského stresu a usnadňují sociální kontakt (Rugel et al., 2019). Četné studie spojují různé formy městské přírody se zlepšením duševního zdraví (Rugel et al., 2019): nižším výskytem chronického stresu (Thompson et al., 2012) a distresu (Pope et al., 2015), obecným zlepšením duševní pohody (Gascon et al., 2015, van den Berg et al., 2016), nižší prevalencí depresivního syndromu (Cox et al., 2017) a klinicky diagnostikovaných úzkostných a depresivních poruch (Maas et al., 2009), nižší mírou preskripce antidepresiv (Taylor et al., 2015). Ulrich et al. (1984) prokázali, že hospitalizovaní pacienti ve městě s výhledem na stromy a do zeleně se uzdravovali rychleji než pacienti bez výhledu do přírody. Podobně lidé, kteří měli v práci možnost výhledu do zeleně, trpěli prokazatelně menšími bolestmi hlavy, prožívali méně pracovního stresu a byli spokojenější se svou prací (Kaplan et al., 1989). Senioři, žijící v zeleném městském prostředí s možností procházek, se dožívají prokazatelně vyššího věku než senioři bez dostupnosti zeleně (Tekano et al., 2002).

Britská longitudinální studie účinku migrace z městské do rurální oblasti zjistila trvalé zlepšování duševního zdraví (Alcock et al., 2014). Poukázala na výrazné a dlouhodobé zlepšení duševního zdraví u lidí, kteří se za 5 let sledování přestěhovali mezi druhým až třetím rokem do zelenější čtvrti (Alcock et al., 2014). Několik průřezových studií uvádí osobní příběhy dlouhodobě nemocných lidí z měst, kteří se po přestěhování do zelené oblasti rychle zotavili (Pretty, 2013; Tesson, 2013). Jedná se o nesystematické práce postrádající kvantitativní důkazy (Okulicz-Kozaryn et al., 2020).

Berlínská studie se zaměřila na výzkum prostředí bohatých na stimuly, které jsou považovány za žádoucí a pozitivní (Kühn et al., 2017). Hledala příčiny vyššího výskytu duševních onemocnění ve městech v porovnání s vesnicemi. Kühn et al. (2017) v neurologickém

výzkumu obyvatel Berlína poukázal na zvýšenou aktivitu amygdaly (aktivace stresové reakce) u lidí, kteří se přistěhovali do města, a zvýšenou aktivitu přední cingulární oblasti (reakce na stresový podnět) u lidí, kteří vyrůstali prvních 15 let života ve městě. U lidí vyrůstajících ve městě byl zmenšený objem šedé hmoty v přední cingulární oblasti a u mužů také v oblasti dorzolaterálního prefrontálního kortexu. Studie odhalila významnou pozitivní souvislost mezi zalesněnými plochami a integritou amygdaly u lidí žijících v těchto lokalitách. Procházky lesem, pobyt v lese nebo pozorování lesa snižovaly koncentraci hemoglobinu v přední kůře a navozovaly relaxaci. Bydlení u zalesněných ploch bylo spojeno s nižším vlivem potenciálních psychických městských stresorů, jako je dopravní hluk, znečištění ovzduší a hustota osídlení. S integritou mozku souvisí především les, nikoliv městská zeleň. Přesto se také městská zeleň, vodní plochy a nezastavěná krajina na této integritě podílejí. Kühn et al. (2017) poukazují na to, že městská zeleň musí mít dostatečnou rozlohu, aby mohla působit na duševní zdraví.

Dostupnost vodních ploch je ve studiích různých států spojována s nižším výskytem nebo se zlepšením depresivních poruch (Rugel et al., 2019). Výsledky španělské studie potvrdily ochrannou roli zelených ploch na duševní zdraví, zejména depresi a úzkosti, ale nenalezly žádnou spojitost mezi vodními plochami (moře) a duševním zdravím obyvatel Barcelony (Gascon et al., 2018). Mezinárodní metaanalýza 33 studií z vyspělých zemích mezi lety 2004–2017 posuzovala účinek vodních ploch na zdraví (Britton et al., 2020). Zaměřovala se na aktivní činnosti přímořských a pobřežních oblastí. Zjištění naznačují, že k podpoře zdraví přispívají aktivity v blízkosti vodních ploch, nikoli účinek samotné přítomnosti vody. Pozitivní vliv vody na psychosociální pohodu byl analýzou potvrzen. Malý efekt byl zjištěn u zlepšení fyzického zdraví (Britton et al., 2020). „Modrá péče“ má potenciál ovlivnit duševní zdraví u různých skupin, pro více zjištění je zapotřebí další výzkum (Britton et al., 2020).

Městské přírodní plochy usnadňují a příznivě podporují sociální kontakt (Maas et al., 2009). Zvyšují sociální kapitál, sociální

sblíživání a propojování, které souvisí s komunitní podporou a lepším zdravotním stavem (Carpiano et al., 2011). Zeleň zlepšuje náladu, podporuje pozornost a koncentraci, snižuje úroveň stresu, zvyšuje fyzickou aktivitu (procházkou, sport) a snižuje negativní vliv ekosystému, jako je znečištění ovzduší, vysoké teploty nebo nadměrný hluk (James et al., 2015, Rugel et al., 2019). Celonárodní kanadská studie nepodala přímé důkazy vlivu městské přírody na duševní zdraví, ale potvrdila její pozitivní vliv na pocit sounáležitosti a sociálního propojení (Rugel et al., 2019). Sociální vazby jsou zvláště důležité pro obyvatele měst ve srovnání s obyvateli předměstí nebo venkova, kteří obvykle netrpí nedostatkem komunitních vazeb (Corburn, 2015). V britské celonárodní studii neměla přítomnost zelených ploch ve městech téměř žádnou souvislost s duševní pohodou (Houlden et al., 2017). Není jasné, co je příčinou tak velkého rozdílu mezi Anglií a ostatními studii z celého světa. Zda se jedná o špatnou dostupnost, nevhodné estetické pojetí či nemožnost využití přírodních ploch v anglických městech (Houlden et al., 2017). Obyvatelé města a okolí Perthu v Západní Austrálii žijící v blízkosti slavných rozsáhlých parků a národních lesoparků této oblasti neprokazovali lepší psychické zdraví oproti lidem žijícím mimo zeleň (Sugiyama et al., 2016). Prožívali naopak zvýšený stres, který byl zaznamenán zejména u žen (Sugiyama et al., 2016). Důvodem může být rozlehlost parků a jejich nedostatečná údržba, která způsobuje pocit nejistoty a nebezpečí (Sugiyama et al., 2016).

Účinek přírodních prostředí je možné vysvětlit z evolučního hlediska. Různé krajiny byly zdrojem obživy, bezpečí, úkrytu a jejich pouhá přítomnost působí na člověka blahodárně (Kaplan, 1992; Ulrich et al., 1991).

5.3. Sociální zdraví ve městě

Mezi sociální determinanty zdraví patří příjem, vzdělání, pracovní podmínky, bydlení, životní prostředí, potravinové zabezpečení a sociální začlenění (Barron et al., 2021). Jejich nedostatek nebo nepříznivý

stav se podílí až na 55 % zdravotních problémů a jejich úroveň souvisí s mírou urbanizace (Barron et al., 2021). Zmíněná australská studie města potvrdila významné rozdíly v duševním zdraví mezi skupinou lidí s vyšším a nižším socioekonomickým statusem (Sugiyama et al., 2016).

Miller et al. (2005) poukázali ve výzkumu městského stresu a duševního zdraví na sociálně ekonomické rozdíly a pozici slabších rodin a jedinců ve společnosti. Ti žijí pod ekonomickým tlakem a městským stresem z důvodu omezených možností bydlení, zaměstnání, vzdělání, zdravotní péče, podpory pro děti, mají tendence ke kriminalitě a trpí nedostatkem pocitu bezpečí a zázemí. Dostávají se na okraj společnosti. Chudoba není prediktorem duševního onemocnění. Riziko je spojeno se sociální izolací, nucenou dislokací, diskriminací a nedostatkem sociální soudržnosti z ní plynoucí. Pocit sounáležitosti s komunitou je základem odolnosti proti osamělosti a následné depresi. Prevenci duševních chorob lze podpořit vytvářením vhodného městského prostředí pro lidi.

Environmentální psycholožka A. Bronzaftová (2005) upozornila na souvislosti mezi rostoucím hlukem a úpadkem civilizace. Přivykáme zvukům města a vytváříme hluk, aniž jsme si toho vědomi, sobě, spolubydlícím, sousedům, kolemjdoucím: hlasitou televizí, hudbou v autě, boucháním dveřmi, alarmy, mobilními telefony. „Velký hluk bez smyslu pro zodpovědnost by mohl vyústit ve ztrátu civilizovanosti měst" (Bronzaft, 2005). Hluk je stresor, který vyvolává fyziologické změny působící na krevní tlak, srdeční tep, zažívání a sekreci hormonů. Trvajícím hlukem znamená pokračující stres, což vede ke změnám kardiovaskulárního, oběhového a zažívacího systému a následným onemocněním (Bronzaft, 2005). Studie potvrdily přímou souvislost mezi hlukem a zdravotními problémy (Ising et al., 2004; Passchier-Vermeer et al., 2000; Stansfeld, et. al, 2000). Potenciálně ohrožujícím aspektem je spánek narušený trvalým, zejména dopravním hlukem (Bronzaft, 2005). Spánková deprivace představuje nedostatečné fyzické i duševní zotavování a sníženou pozornost, což vede ke zvýšené zranitelnosti člověka (Passchier-Vermeer et al., 2000).

Zdraví, bezpečnost a udržitelnost jsou hlavní témata života ve městech (Gehl et al., 2013). Symptomy deprese se projevují nepřímým působením nepříjemných pocitů a stresu z kvality životního prostředí a z neschopnosti tento stav zlepšit (Winter et al., 2009). Znečištěné městské prostředí a stres se podílejí na vzniku astmatu nebo rakoviny (Winter et al., 2009). V populaci roste počet lidí trpících obezitou (Gehl et al., 2013). Rakovina, cukrovka, chronická respirační a kardiovaskulární onemocnění představují velký podíl z celosvětové zátěže nemocí (van den Bosch, 2017) a souvisí s faktory městského životního stylu (Barron et al., 2021). Studie potvrzují korelaci urbanismu se změnami ve stravě a snížením fyzické aktivity, které jsou rizikovými faktory nepřenosných chronických onemocnění (Wang et al., 2020). Pro podporu zdraví i ekologie by se současné výzkumy urbanizace by měly zaměřit na rozvoj měst, ve kterých se každý může pohybovat pěšky nebo na kole (Gehl et al., 2013).

6. Kvalita života a štěstí ve městech

Zlepšování kvality života patří k základním cílům psychologie. Zdraví a spokojenost spolu oboustranně souvisí. Tato kapitola zjišťuje úroveň štěstí, spokojenosti a kvality života ve městech. Do jaké míry dokáže být člověk ve městech šťastný, co pro svou spokojenost ve městě potřebuje a zda se kvalita života ve městě projevuje v jeho identitě. Většina průzkumů spokojenosti a štěstí ve městech je postavená na srovnávání kohort městských a neměstských.

Organizace spojených národů navrhla zařadit duševní pohodu a spokojenost (wellbeing and happiness) do rozvojové politiky zemí a zdůraznila jejich podstatnou roli při řešení klimatických otázek, udržitelnosti, sociální politiky a urbanizace (United Nations, 2011). Jedním z faktorů pohody a spokojenosti je kvalita života a kvalita života je zároveň dimenzí pohody a spokojenosti (Dodge et al., 2012). WHO (1997) definuje kvalitu života jako subjektivní hodnocení člověka s vlastním sebepojetím v kultuře, hodnotovém systému

a společnosti, ve které žije, ovlivněné fyzickým zdravím, psychickým stavem, mírou nezávislosti, sociální vazbou, osobním přesvědčením a vztahem k hlavním rysům prostředí, ve kterém se nachází. Ze syntézy prací filozofů, sociologů a psychologů za posledních sto let vyplynulo šest základních dimenzí subjektivní pohody: smysl života, sebezpřijetí, autonomie, osobní růst, dobré vztahy s lidmi a vztah k prostředí (Ryff et al., 2008). Podle Seligmana (2011) je pohoda a spokojenost ovlivněna kombinací pěti faktorů: pozitivních emocí (štěstí, radost, láska, nadšení, naděje, inspirace), zapojení se, vztahování se, smysluplnosti a úspěchu. Pocity sounáležitosti a účasti, které patří mezi aspekty pohody a spokojenosti, lze na základě průzkumů a měření podpořit územním plánováním a mělo by se na to při rozvoji urbanizace myslet (Shekhar et al., 2019). Subjektivní pocit spokojenosti představuje jedincem emočně prožívané pocity štěstí a jeho kognitivní zhodnocení spokojenosti oproti standardu dobrého života (Veehoven, 2008).

6.1. Kde jsme spokojenější

Od vzniku sociologie uvažovali její představitelé o tom, zda mohou být lidé ve městech šťastní (Durkheim, 1893; Weber et al., 1921; Wirth, 1938). Podle Fischera (1972, 1973, 1975) nebylo jasné, zda jsou to města, která negativně ovlivňují spokojenost a štěstí lidí v nich, nebo zda jsou na vině problémy, které s městem souvisejí, tj. kriminalita, chudoba, nedostatek sociální podpory a soudržnosti (Okulicz-Kozaryn et al., 2016). Mouratidis (2019) a Wirth (1938) tvrdí, že hlavní příčinou jsou vlastnosti měst: velikost, hustota, hluk, nečistota a pocit ohrožení. Většina lidí se stěhuje do měst, přestože 2/3 světové populace dává přednost životu v klidných, méně zalidněných místech menších měst nebo vesnic (D'Acci, 2021). Města obecně nedělají lidi šťastnějšími (Okulicz-Kozaryn et al., 2016). Lidé žijí raději mimo města (Fuguitt et al., 1990; Okulicz-Kozaryn et al., 2016; Palmer, 2012). Rurální život je preferován v bohatých zemích, v chudších vedou města. To lze interpretovat jako rozdíl mezi dobrovolnou volbou a nutnou potřebou (D'Acci, 2021). Zájem o život

ve městech chudých států neplyne z báječnosti měst, ale z bídy a nedostatku života mimo ně (Okulicz-Kozaryn, 2017). V Súdánu jsou např. lidé do měst přitahováni představou bezpečí a zázemí lidského osídlení, které nabízí společný prostor, ochranu před drsnou přírodou, pracovní, zdravotní a sociální zázemí a příležitosti (Moses et al., 2017). Lidé jsou spokojenější v zemích s vyšší urbanizací, ale nejsou tam šťastnější ve velkoměstech (Glaeser, 2011). Urbanizované země jsou obecně vyspělejší, bohatší, zdravější, a proto v nich lidé žijí šťastněji než v zemích rozvojových (Okulicz-Kozaryn, 2017).

V průzkumech kvality života různých měst lidé uváděli menší města jako místo s příležitostí dosáhnout lepší kvality života (Batty, 2018). V americkém průzkumu postojů považuje 44 % lidí za nejlepší místo k životu malá města nebo vesnice, 30 % dává přednost předměstí a jen 26 % volí velkoměsta (Knox et al., 2006). Podobně dopadl i průzkum v Evropě (Knox et al., 2006). Zájem o život v přírodě nebo na malém městě projevilo v mezinárodním průzkumu z roku 2014 na 60 % lidí (D'Acci, 2021). Když dostali možnost volby mezi velko- nebo maloměstem, kde by v obojím případě měli k dispozici stejnou dostupnost služeb, zaměstnání, přátel a stejný příjem, volilo maloměsto okolo 70 % lidí (D'Acci, 2021). Když odpovídali na jednoduchou otázku město „ano“ nebo „ne“, vyšel poměr 1/3 pro město ke 2/3 proti (D'Acci, 2021). Štěstí se s rostoucí urbanizací vytrácí (Sander, 2011). Subjektivní pocit spokojenosti se v urbanizovaných lokalitách bohatých států systematicky snižuje (D'Acci, 2020). Potvrzují to mnohé studie a průzkumy z USA: Okulicz-Kozaryn et al., 2016; Okulicz-Kozaryn, 2017; z Kanady: Helliwell et al., 2018; z Evropské unie: Sørensen, 2014; nebo z Itálie: Fassio et al., 2013. V Číně migrace z venkova do města pozitivně ovlivňuje subjektivní pocit štěstí a spokojenosti, pokud město není příliš velké (Chen et al., 2015). V USA jsou migranti z vesnic do měst označováni za „okrajové lidi“ a prožívají nižší úroveň spokojenosti a štěstí (Hendriks et al., 2016). Pro některé lidi je město dobrým místem k rozvoji a spokojenosti, pro jiné ne (D'Acci, 2021). Někdo si může vybrat a někdo je nucen se podrobit (D'Acci, 2021). Někteří lidé se stěhují do měst s nereálnou

nadějí (Cardoso et al. 2018). Jsou později zklamaní a nespokojení (Chen et al. 2015). Nižší míra spokojenosti se projevuje i u jedinců z rodin žijících ve městech po generace (D'Acci, 2021). Ve městech zůstávají z praktických důvodů, kvůli sociálním vazbám a příležitostem nebo z pohodlnosti (D'Acci, 2021). Řada rodilých měšťanů, si neumí představit kvality života mimo své město a cítí se relativně šťastná i přesto, že by mimo město byla šťastnější (D'Acci, 2021).

Z rozsáhlého výzkumu ve Spojených státech napříč věkem, vzděláním a rodinným statusem na základě dat General Social Survey z let 1972–2016 vyplynulo, že místo, ve kterém jedinec vyrostl, má vliv na jeho pozdější spokojenost (Okulicz-Kozaryn et al., 2020). Okulicz-Kozaryn et al. (2020) dospěli na základě této studie k závěru, že lidé jsou ve městech méně šťastní a méně spokojení. Velikost aktuálního místa má vliv na spokojenost člověka bez ohledu na to, kde vyrůstal a jaké normy z dětství převzal. Lidé, kteří vyrostli ve velkých městech, prokazovali ve studii obecně vyšší nespokojenost později v životě než lidé, kteří vyrostli na venkově. To se projevovalo výrazněji s rostoucím věkem. Mezi mladými dospělými respondenty z měst nebyly patrné velké rozdíly ve spokojenosti při zvážení jejich původu, zatímco u starších lidí byl rozdíl významný. Čím starší, tím šťastnější byli lidé původem z farem. Nejnižší úroveň spokojenosti vykazovali obecně u všech srovnání lidé středního věku. Spokojenost lidí, kteří vyrostli ve městě nebo v něm nyní žijí, byla nižší proti lidem, kteří vyrostli nebo žijí v méně urbanizovaných lokalitách. Úroveň nespokojenosti v největších velkoměstech byla u všech obyvatel bez ohledu na to, kde vyrůstali, obdobná. Pokud člověk vyrostl ve velkém městě, jeho úroveň štěstí a spokojenosti byla vyšší ve velkém městě. Do určité míry si lidé zvyknou na město, pokud v něm vyrostli. Lidé, kteří vyrostli ve velkém městě a nyní žijí v malé vesnici, vykazují nižší úroveň spokojenosti než ti, kteří se z velkého města přestěhovali na předměstí. Čím je nové místo menší, tím je nespokojenost přistěhovalců z velkoměsta silnější. Lidé z předměstí vykazovali nejvyšší míru subjektivní spokojenosti a štěstí v porovnání s lidmi z velkoměst a rurálních oblastí. Nejspíše v důsledku nižší

hustoty obyvatelstva, lepší vybavenosti (školy, nemocnice, služby), vyšší hodnoty nemovitostí, bezpečí susedství, ticha, čistoty a zeleně.

Předměstí se pojí s vyšší úrovní spokojenosti oproti městům a vesnicím také podle další americké studie (Morris, 2019). Významnou roli hraje kontext jednotlivých zemí (Okulicz-Kozaryn et al., 2020). Centra měst ve Spojených státech byla tradičně chudší než předměstí a vyznačovala se vyšší mírou kriminality, nízkou pěší dostupností a závislostí na autě (Okulicz-Kozaryn et al., 2020). V jiných kontextech je situace odlišná. Ve studiích z Norska a Číny nebylo zjištěno, že by obyvatelé předměstí byli šťastnější než obyvatelé měst (Feng, et al., 2018; Mouratidis, 2019).

Na základě výsledků regresní analýzy obyvatel z 31 okresů a městských částí v Číně Chenová (2015) naznačuje, že rozdíly ve velikosti města mají dopad na životní spokojenost obyvatel, zejména u nejnovějších obyvatel měst. Respondenti žijící ve městech s populací mezi 200–500 tis. vykazovali nejvyšší úroveň životní spokojenosti, přičemž přistěhovalci byli ještě spokojenější než místní. Ve městech nad 500 tis. obyvatel byli migranti z venkova nebo obyvatelé urbanizovaných vesnic méně spokojeni se životem než obyvatelé pocházející z měst. Přestože Čína stále následuje trend rozvojových zemí, ve kterých spokojenost roste s rozvojem urbanizace, v největších městech dosahuje podobných výsledků jako západní rozvinuté země, tj. nejnížší míry spokojenosti ve velkých městech. Velká čínská města mají svá specifika. Mnoho migrantů z venkova do měst bydlí na periferii v nekvalitních, přeplněných a nezabezpečených budovách a za prací dojíždí do centra, čelí omezením při přístupu k veřejným službám a setkává se s diskriminací. Jednodušeji se integrují v menších městech. Čínská vláda se soustředí na rozvoj infrastruktury zejména v megaměstech.

Evropská studie spokojenosti posuzující 30 tisíc obyvatel napříč Evropskou unií na urbanisticko-rurálním kontinuu s kontrolní proměnnou věk, pohlaví, zdravotní stav, velikost rodiny, vzdělání, zaměstnání, příjem, potvrdila statisticky významnou nespokojenost s životem ve městě oproti životu venkovskému nebo maloměstskému

(D'Acci, 2021; Sørensen, 2014). Berry et al. (2009) porovnávali údaje z globálního výzkumného projektu World Value Survey za období 1995–2004 a zjistili, že nejvyšší úroveň nespokojenosti obyvatel v nejbohatších státech se koncentruje do velkoměst při ověření mnoha proměnných: příjem, rodinný stav, zaměstnanost, věk a HDP na hlavu (D'Acci, 2021).

New York je počtem obyvatel i rozlohou největším městem Spojených států a zároveň jedním z měst s nejméně šťastnými obyvateli (Okulicz-Kozaryn et al., 2016). Londýn je největší a nejméně šťastné město ve Spojeném království (Office for National Statistics, 2012). Toronto je největší a druhé nejméně šťastné město Kanady, jen Vancouver, třetí největší město tohoto státu, je na tom o něco hůř (Lu et al., 2015). Bukurešť je největší město s nejméně spokojenými obyvateli v Rumunsku (Lenzi et al., 2016), Helsinky ve Finsku (Morrison et al., 2018). Skandinávie, vč. Finska, se řadí mezi země s vysokou životní úrovní a mírou spokojenosti obyvatel (Veenhoven, 2019). Uvedená srovnání jsou vnitrostátní.

V Latinské Americe nemá velikost místa takový vliv na subjektivní pocit spokojenosti jako v USA nebo v Evropě (Graham et al., 2006; Valente et al., 2016). Mnohem zásadnější dopad na úroveň spokojenosti a štěstí má v iberoamerických zemích, kvůli propadu mezi chudými a bohatými, úroveň postavení ve společnosti a definovaná dostupnost vzdělání, zdravotní péče nebo uplatnění (Graham et al., 2006). Podobně jako v Asii. V rozvojových zemích lidé preferují městský život před rurálním a v zemích ekonomicky vyspělých tento rozdíl mizí nebo se obrací do opačného poměru (Easterlin et al., 2011). Rozdíl v preferencích je dán úrovní rozvoje infrastruktury, příjmů a vzdělání na venkově a ve městech (Easterlin et al., 2011).

Regresní analýza subjektivního hodnocení spokojenosti v životě amerického obyvatelstva na škále urbanisticko-rurálního kontinua s 9 úrovněmi od více jak 1 milionu obyvatel do méně než 2 500 obyvatel s kontrolní proměnou: hustota, kriminalita, vzdělání, zaměstnání, chudoba, příjem, dostupnost bydlení, podíl černošského

obyvatelstva, přinesla statisticky významný výsledek: čím menší hustota osídlení, tím spokojenější život (D'Acci, 2021; Okulicz-Kozaryn et al., 2016). Obyvatelé žijící mimo metropolitní oblasti byli ve srovnání s centrem města spokojenější (Okulicz-Kozaryn et al., 2016). Obyvatelé měst nepatřili k nejšťastnějším a nejméně šťastní byli lidé z velkoměst (Okulicz-Kozaryn et al., 2016). Za nejméně šťastné čtvrti byl označen Bronx a Kings (Brooklyn), části nejlidnatějšího města USA – New York City. Důvodem nespokojenosti byly určující rysy města: velikost a hustota obyvatelstva. Výzkum popsal městský paradox: města poskytují vyhledávané a žádané zdroje za cenu relativní nespokojenosti (Okulicz-Kozaryn et al., 2016). V čínské studii přistěhovalci z vesnic do měst, kteří se usídlují v menších městech o velikosti od 200 do 500 tisíc obyvatel, jsou spokojenější než ti, kteří se stěhují do větších měst (Chen et al., 2015), (D'Acci, 2021).

Glaeser et al. (2016) zkoumali rozdíly v subjektivním pocitu štěstí u lidí v metropolitních oblastech USA. Ve své studii zjistili, že noví obyvatelé nerozvíjejících se a upadajících měst jsou stejně nešťastní jako ti, co tu dlouhodobě žijí.

Nespokojenost lidí neplyne z toho, že žijí ve městě, ale z toho, jak tam žijí, jak se socializují a adaptují na způsoby, které vedou k jejich nespokojenosti (Okulicz-Kozaryn et al., 2020). Ve velkých městech dnes žije početná mladá kohorta, která v nich i vyrůstala (Okulicz-Kozaryn et al., 2020). Lidé vyrůstající ve městech jsou spokojenější v dnešním urbanistickém světě, protože do něj vyrostli připravení (Okulicz-Kozaryn et al., 2020). Nejsou ovšem ve městech plnohodnotně šťastní, protože stále vykazují určitou míru nespokojenosti (Okulicz-Kozaryn et al., 2020). Lidem původem z venkova neznehodnocuje natolik život ve městě jejich subjektivní pocit spokojenosti a štěstí (Okulicz-Kozaryn et al., 2020). Oproti lidem z měst jsou odolnější a silnější, vybavení znalostmi a dovednostmi ze skutečného života, bez vlivu městské sociální korupce a deviace (Okulicz-Kozaryn et al., 2020). Lidé z měst vykazují v průzkumech

nižší míru spokojenosti a štěstí než venkované, přesto se sami považují za šťastnější (Knight et al., 2010).

Je obtížné měřit odchylky nebo kvality, které způsobují nespokojenost a nepohodu ve městě (Okulicz-Kozaryn et al., 2016). Mladí a staří jsou šťastnější než lidé ve středním věku (Sanfey et al., 2007). Za hlavní předpoklad štěstí je považováno zdraví (Okulicz-Kozaryn et al., 2016). Někteří autoři uvádějí také vzdělání (Dolan et al., 2008). Ve vzdělání existují mezi městem a venkovem podstatné rozdíly, ve městech je vzdělanost o poznání vyšší (Okulicz-Kozaryn et al., 2016). Je možné, že města přitahují nešťastné lidi (Okulicz-Kozaryn et al., 2016). Spíše spokojenější lidé vykazují vyšší míru ochoty k migraci (Bartram, 2013) a lidé s lepšími schopnostmi (Jokela, 2014) se stěhují do měst za vzděláním a za prací (Okulicz-Kozaryn et al., 2020). Někteří lidé mají pocit, že nepatří do menších oblastí a jsou ve městech skutečně šťastnější (Okulicz-Kozaryn et al., 2016). Jsou lidé, kteří jsou nešťastní tam, kde žijí, a migrují do měst s nadějí na lepší život. Není vyloučeno, že ho tam i naleznou (Okulicz-Kozaryn et al., 2016). Lidé ze skupiny LGBTQ a imigranti preferují města pro jejich heterogenitu a pocit svobody (Okulicz-Kozaryn et al., 2018). Spokojení, energičtí a extrovertní lidé se stěhují do měst, aby naplno využili svůj potenciál (Okulicz-Kozaryn et al., 2018). Mileniálové jsou příkladem skupiny, která neprojevuje nespokojenost ani v největších městech USA (Okulicz-Kozaryn et al., 2019).

6.2. Štěstí a peníze

Původní měření kolektivní spokojenosti byla založena na výpočtu průměru subjektivní pohody na větším vzorku lidí a nahlíželo se na ni převážně z ekonomického hlediska (Shekhar et al., 2019). Předpokládalo se, že ekonomický růst přináší štěstí (Shekhar et al., 2019). Byla to města, která přinesla a umožnila dělbu práce, ekonomické výhody, vynálezy a tvořivost, vytvořila civilizaci, jak ji známe dnes (O'Sullivan, 2009). Růst životní úrovně souvisí s urbanizací (Glaeser, 2011). To vede některé výzkumníky k závěru, že ve městech

jsou lidé šťastnější (Glaeser, 2011). V průměru jsme nejméně šťastní právě ve městech (Berry et al., 2011). Lidé ve velké míře migrují do měst s nadějí, že jim život v nich poskytne příležitost k sociálnímu, finančnímu a osobnímu růstu, který povede k vyšší subjektivní spokojenosti a štěstí (Okulicz-Kozaryn et al., 2018). Podíl studentů, kteří šli studovat vysokou školu do měst v USA proto, aby vydělali více peněz, se od roku 1970 do roku 1998 zvýšil z 50 % na 75 % a počet studentů, kteří byli přesvědčeni o důležitosti smysluplné životní filosofie klesl z 83 % na 43 % (Winter et al., 2009, s. 95). Větší část obyvatel měst bývá ve skutečnosti profesionálně neúspěšná, nedosahuje dostatečných příjmů a neprožívá větší štěstí (Okulicz-Kozaryn et al., 2018). Města dokáží změnit člověka v méně šťastného jedince, jejich ekonomický růst nevede k většímu štěstí (Okulicz-Kozaryn et al., 2016). Amerika se nestala přes svůj významný ekonomický a urbanistický pokrok za posledních několik dekád šťastnější ani spokojenější (Okulicz-Kozaryn et al., 2016).

Příkladem městského paradoxu je městský stát Singapur s třetí největší hustotou zalidnění na světě. Z mnoha hledisek ho lze považovat za jedno z nejlepších míst pro život na světě. Po Monaku se tu lidé dožívají nejvyšší průměrné délky života (Central Intelligence Agency, 2022), má nejvyšší stupeň ekonomické svobody (Heritage Foundation, 2022) a druhý nejvyšší hrubý domácí produkt na hlavu za Lucemburskem (Fond, 2022). Středoškolské studenty v něm dosahují skvělých výsledků v mezinárodních testech PISA (Coughlan, 2019) a poslední roky naplňuje Singapur nejlépe cíle Organizace spojených národů související se zdravím (Fullman et al., 2017). Pokud by města měla být zdrojem většího bohatství, lepšího vzdělání, pevnějšího zdraví a pocitu štěstí (Glaeser, 2011), by byl Singapur ideálním místem k životu. Umístil se až na 40. pozici v hodnocení subjektivního pocitu spokojenosti ve městech ve Světové zprávě o spokojenosti (World Happiness Report) z roku 2020 (De Neve, J. E. et al., 2020) a až na 68. místě v průměrné spokojenosti obyvatel jednotlivých států světa (Veenhoven, 2019). Potýká se, stejně jako většina velkých měst,

s velkými rozdíly v příjmech obyvatel, vysokou spotřebou, kriminalitou a sociální deviací (Okulicz-Kozaryn et al., 2020).

Pokud by ke spokojenosti člověka stačilo materiální zázemí, služby a sociální sítě měst, byli by lidé v nich mnohem šťastnější (Easterlin et al., 2011). K balíčku předností měst patří bohužel i neduhy: dopravní zácpy, davy, hluk, znečištění, nerovnost, kriminalita a odcizení (Easterlin et al., 2011). Existuje přístup k životu, který odmítá maximalizaci spokojenosti v životě a za cíl si klade užitečnost, utilitarismus (D'Acci, 2021). Život ve městě si člověk zvolí, přestože ví, že se s ním pojí negativní aspekty a menší radost ze života, případně si naopak zvolí klidnější život na vesnici, přestože ví, že nebude mít možnost se profesionálně rozvíjet a vydělávat dostatek peněz (D'Acci, 2021). Spokojenost a zdraví jsou mimo velkoměsta vykoupeny nižším příjmem, slabší občanskou vybaveností a dalšími městskými vymoženostmi (D'Acci, 2021). Města lákají příslibem lepšího výtěžku a atraktivního životního stylu (Okulicz-Kozaryn et al., 2020). Mnoho lidí si neuvědomuje, že se s ním pojí také vyšší životní náklady (Okulicz-Kozaryn et al., 2020). Přestože města mají co nabídnout, vědecké výzkumy (Adams, 1992; Adams et al., 2000; Amato et al., 1992; Balducci et al., 2009; Berry et al., 2009, 2011; Lederbogen et al., 2011; Morris, 2019; a další) se shodují na tom, že městský život nám ubírá na štěstí i zdraví (Okulicz-Kozaryn et al., 2016). Městské neštěstí je výsledkem typických problémů měst: kriminality, chudoby a jejich typických charakteristik: velikosti, hustoty, hluku (Mouratidis, 2019; Okulicz-Kozaryn et al., 2016).

Z novějších výzkumů plynou další faktory spokojenosti (Shekhar et al., 2019), ke kterým patří příslušnost ke skupině (Diener et al., 2016), společenské vazby a kultura (Oishi et al., 2010). Kolektivní spokojenost ovlivňuje všeobecné štěstí více než spokojenost subjektivní (Oxfam, 2013; Trebeck, 2012). Lidé lépe integrovaní do společnosti jsou šťastnější (Bian et al., 2015). Psychologové z harvardského longitudinálního výzkumu štěstí na 700 lidech zveřejnili po 80 letech výsledky práce své i svých kolegů (Waldinger et al., 2023). Klíčem ke spokojenosti člověka jsou vztahy a vazby mezi

lidmi, přátelské, milostné, zájmové nebo kolegiální (Waldinger et al., 2023). Lidé se silnými sociálními vazbami zažívají život spokojeněji a šťastněji, jsou v lepší zdravotní kondici a dožívají se vyššího věku (Waldinger et al., 2023). Nejsme obětí genetiky ani prostředí, máme moc svůj osud změnit v jakémkoliv věku (Waldinger et al., 2023).

7. Výhled do budoucna

Moderní společnost čelí strachu z důsledků globalizace, ekologické katastrofy a neprostupnosti nových technologií (Gehl et al., 2013). Mladí lidé jsou citliví na environmentální problémy měst (Winter, 2009). Vyrůstali ve zranitelné a znečištěné přírodě, zažívají neklid a obavu z budoucnosti (Winter, 2009). Změny v moderní kultuře společnosti jsou rychlejší než naše schopnost adaptace (Skinner, 1990). Chování člověka vyhasíná pomaleji než transformace, které se odehrávají (Winter et al., 2009). Města způsobují odcizení mezi lidmi i odcizení lidí od přírody (Roszak, 1992). Lidé jsou ochotni vzdát se historicky naučených vzorců, jen když se identifikují se skupinou a cítí vůči ní odpovědnost (Gardner et al., 1996; Winter et al., 2009). Tradiční psychologie je podle Roszaka (1992) součástí městského šílenství a ignoruje ekologické nevědomí člověka, paměť a environmentální vzájemnost lidstva od počátků světa. Co přivedlo civilizace k rozkvětu, to později způsobilo jejich zánik (Bárta, 2021). Každá civilizace má svůj omezený čas a ten je z velké míry definován její schopností adaptovat se na změny životního prostředí (Bárta, 2021). Některé civilizace vymírají, většina se transformuje do jiné formy s novou společenskou smlouvou a odlišnými hodnotami (Bárta, 2021). Budoucnost je v rukou těch, kdo žijí nyní, my rozhodujeme o naší budoucnosti (Bárta, 2021). „Homo urbanus“ je druhem budoucnosti, formovaným městem na úrovni chování, osobnostních rysů, hodnot i mezilidských vztahů (Takooshian, 2005).

Po zvážení souvislostí mezi urbanismem, zdravím, pohodou a spokojeností je nutné zvážit socioekonomické aspekty urbanistického

plánování (D'Acci, 2020). Města mohou být dobrým místem k životu, uskutečnění plánů a snů jednotlivce i lidského druhu (D'Acci, 2020). Daň za ně zatím platí citliví jedinci ohrožením duševního nebo fyzického zdraví (D'Acci, 2020). Obyvatelnost měst a jejich dynamika může pozitivně ovlivnit zdraví, spokojenost a pohodu obyvatel (Boarin et al., 2021). Budováním měst, ve kterých mohou lidé plnohodnotně žít, potkávat se a sdílet, vzniká jejich jedinečnost a identita (Australian Sustainable Built Environment Council, 2011). Změnou plánování, nastavením odlišného životního stylu, ekologickými opatřeními a transformací současných městských struktur by města získala pro člověka nový potenciál (D'Acci, 2020).

Lidé směřují do měst zejména za lepším životem a příležitostmi. Ekonomicky výhodná koncentrace infrastruktury a obyvatel do měst je nevyvážená a vede k neúměrné expanzi měst (Meyer, 2013). Než bude většina populace žít v městských oblastech, bude užitečné porozumět tomu, jaké prostředí podporuje integritu člověka (Kühn et al., 2017). Vývoj umělé inteligence, robotiky a elektronické komunikace, pružná pracovní doba a práce z domova by mohly způsobit mnoho změn v našem kulturně sociálně ekonomickém systému a umožnit svobodnější rozhodování při výběru místa pro život (D'Acci, 2019). Mohou podpořit rozvoj a atraktivitu mimoměstských regionů (Okulicz-Kozaryn et al., 2020). Je možné, že se sníží počet obyvatel toužících po životě ve městě (D'Acci, 2021). Může se také stát, že plánování a organizace měst bude natolik atraktivní, že v nich lidé budou chtít bydlet proto, že se jim tam bude líbit, bez ohledu na možnosti vzdělání a příležitosti profesionálního růstu (D'Acci, 2021).

8. Diskuze a závěry

Existuje velké množství dostupných mezinárodních a mezioborových výzkumů, studií a dat věnovaných zdraví, spokojenosti a kvalitě života. K dispozici je široké spektrum odborných zdrojů k samostatným tématům identity a prostředí. Poznatky o tom, kdo je městský člověk

a jaká je jeho identita, jsou v zahraničí omezené a v Čechách téměř žádné. Nenalezla jsem psychologickou studii, která by definovala identitu městského člověka a věnovala se podrobně tomu, jak městské prostředí identitu formuje. Z přečtených zdrojů plyne, že žádná taková studie zatím neexistuje (např. Belanche et al., 2021). Většina zjištění je implicitně vyjádřena prostřednictvím souvisejících témat. Z uvedených pramenů lze vyvodit několik závěrů.

Identitu člověka, tedy i městského, bychom neměli oddělovat od identity místa, vlivů a vztahů člověka k prostředí, ve kterém se narodil a žije. Prostor se vědomě i nevědomě propisuje do identity člověka. K prostředí se vztahujeme podobně jako se vztahujeme k jiným lidem. Identita místa je faktorem při budování osobní a skupinové identity. Mezi identitou místa a identitou skupiny existují analogie. Mezi sociální identitou a identitou městského člověka také.

Identitu městského člověka lze definovat jako soubor hodnot, postojů a přesvědčení formovaný specifickým sociálním vztahem k anonymní městské populaci a charakteristikami vysoce stimulujícího městského prostředí. Tato identita je posilována budováním kognitivních, emočních a hodnotových vazeb k městské společnosti a městu. Vyznačuje se zejména racionální a účelovou orientací, sociálním odstupem, tolerancí heterogenity, ochotou ke změnám a tendencí k individualismu. Na formování identity městského člověka se městské prostředí podílí především variabilitou a pestrostí příležitostí, diverzitou, anonymitou, vysokou hustotou obyvatel, rychlostí, ruchem, intenzivní stimulací a uměle vytvořeným zastavěným prostředím. Městský člověk se od neměstského liší. Vyznačuje se širším světovým rozhledem, vyšší ochotou přijímat odlišnosti, sociálním odstupem, tendencí k individualismu a racionálnímu uvažování, slabším poutem k místu, ochotou častěji se stěhovat a měnit vazby, odlišným vztahem k přírodě a životnímu prostředí. V hustě osídleném prostředí s nízkou sociální kohezí, pro které je charakteristická diverzita, odcizení, samota a anonymita,

kompenzuje svou touhu po sociálních vazbách městským společenským životem, kulturou, kariérou nebo vzděláváním.

Typickému městskému člověku nejvíce vyhovuje život ve středně velkém městě okolo 0,5 mil. obyvatel. Čím je město větší nebo menší, tím bývá méně spokojený. Čím menší město, tím je bezpečnější, vazby mezi lidmi jsou silnější, snižuje se heterogenita a zužuje se prostor pro toleranci. Čím větší město, tím je svobodnější, bohatší, odcizenější, hlučnější, nebezpečnější a náročnější pro každodenní život. Adaptace nové generace na podmínky moderní urbanizace a způsob, jakým bude urbanizace pokračovat, může tyto závěry zvrátit.

Městské prostředí samo o sobě vede k vytváření specifických norem chování, které jeho obyvatelům vyhovují a umožňují komfortní pobyt v něm. Má významný vliv na identitu i kvalitu života, spokojenost a zdraví člověka. Sociálně ekonomické aspekty prostředí měst se významně podílejí na jejich zhoršení. Zejména ekonomický tlak, soutěživost, sociální rozdíly, kvalita a problémy bydlení, časté stěhování, rozvodovost, nezaměstnanost a z nich plynoucí stres a anonymita. Města jsou místem s vyšším výskytem duševních poruch, především depresí, úzkostí a psychóz. Největší slabinou měst, odrážející se na zdraví a spokojenosti lidí, je nedostatek sounáležitosti, nadměrná stimulace a stres. Mohou být prekurzorem mnoha duševních poruch a posilovat negativní charakteristiky městského prostředí, jako je kriminalita, účelovost nebo anonymita. Městská zeleň a příroda pozitivně přispívá ke zlepšení životních podmínek v městském prostředí, snižuje stres a napětí. Nový urbanismus hledá možnosti k nastavení městského prostředí, které podporuje sociální kohezi a nabízí prostor k odpočinku, naplnění a inkluzi různorodosti. Velkoměsta jsou bezpečným útočištěm pro stigmatizované, na okraji společnosti a na hraně zavedených norem pohybující se jedince. Jsou také domovem mileniálů, nové generace adaptované na město, která se naučila vytvářet si podmínky pro kvalitní a spokojený život v tomto prostředí.

Města, ve kterých mohou lidé dlouhodobě kvalitně žít, adaptovat se, socializovat a vytvářet zdravou identitu, by měla sloužit

jejich obyvatelům. Mezi jádrové vlastnosti takových měst patří pocit bezpečí a sounáležitosti, lokální komunitní vazby, možnosti seberealizace, heterogenita, tolerance, diverzita, integrita prostředí, vztah k přírodě, rovnováha mezi lidskými potřebami a možnostmi ekosystému. To jsou protichůdné nároky, ke kterým lze dospět pouze dalším zkoumáním mezioborových disciplín. K prvkům podporujícím kvalitní města se řadí ulice, náměstí a parky pro pěší, bohatost a dostupnost centra s omezenou automobilovou dopravou a parkováním, různorodost využití veřejných prostor, veřejné umění, aktivní centrum, místa pro setkávání, sport a odpočinek, bohatý komunitní život, zeleň, městská příroda a nezastavěné plochy a čistota. V každé zemi a kultuře jsou podmínky a preference odlišné. Charakteristiky městského člověka i prostředí se v nich projevují v různé míře a intenzitě. Porozumění obyvatelům měst a nastavení městských prostředí, která umožní formování zdravé osobní a sociální identity městského člověka i jeho adaptabilitu na města, je výzvou naší doby.

Svoboda vyžaduje zralost. Využívat civilizačních a technologických vymožeností, včetně budování moderních megaměst, bychom měli s rozvahou. Když se rozvod stal běžnou normou, začala výrazně stoupat rozvodovost. S emancipací žen se spustila lavina extremistického feminismu. Bez popření důležitosti institutů svobody a rovnoprávnosti, zásadních pro vývoj moderní civilizace, naznačují nutnost míry a zralosti v možnostech volby. Gigantické metropole se poslední půlstoletí rozrůstají. Na jakou možnost člověka je to odpověď?

Zdroje a literatura

Adams, R. E. (1992). Is happiness a home in the suburbs? The influence of urban versus suburban neighborhoods on psychological health. *Journal of Community Psychology, 20*(4), 353–372. [https://doi.org/10.1002/1520-6629\(199210\)20:4<353::AID-JCOP2290200409>3.0.CO;2-Z](https://doi.org/10.1002/1520-6629(199210)20:4<353::AID-JCOP2290200409>3.0.CO;2-Z)

Adams, R. E., & Serpe, R. T. (2000). Social integration, fear of crime, and life satisfaction. *Sociological Perspectives, 43*, 605–629. <https://doi.org/10.2307/13895>

Adli, M., Berger, M., Brakemeier, E. L., Engel, L., Fingerhut, J., Gomez-Carrillo, A., Hehl, R., Heinz, A., Mayer, J., Mehran, N., Tolaas, S., Walter, H., Weiland, U., & Stollmann, J. (2017). Neurourbanism: Towards a new discipline. *The Lancet Psychiatry, 4*(3), 183–185. [https://doi.org/10.1016/S2215-0366\(16\)30371-6](https://doi.org/10.1016/S2215-0366(16)30371-6)

Alcock, I., White, M. P., Wheeler, B. W., Fleming, L. E. & Depledge, M. H. (2014). Longitudinal effects on mental health of moving to greener and less green urban areas. *Environmental Science and Technology, 48*(2), 1247-1255. <https://doi.org/10.1021/es403688w>

Allardyce, J., Boydell, J., Van Os, J., Morrison, G., Castle, D., Murray, R. M., & McCreadie, R. G. (2001). Comparison of the incidence of schizophrenia in rural Dumfries and Galloway and urban Camberwell. *The British Journal of Psychiatry, 179*(4), 335-339. <https://doi.org/10.1192/bjp.179.4.335>

Alves, L. G. A., Mendes, R. S., Lenzi, E. K., & Ribeiro, H. V. (2015). Scale-adjusted metrics for predicting the evolution of urban indicators and quantifying the performance of cities. *PLoS One, 10*(9), 0134862. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0134862>

Amato, P. R., & Zuo, J. (1992). Rural Poverty, Urban Poverty, and Psychological Well-Being. *The Sociological Quarterly, 33*(2), 229-240. <https://doi.org/10.1111/j.1533-8525.1992.tb00373.x>

Anton, C. E., & Lawrence, C. (2014). Home is where the heart is: The effect of place of residence on place attachment and community participation. *Journal of Environmental Psychology, 40*, 451-461. <https://doi.org/10.1016/j.jenvp.2014.10.007>

Arnett, J. J. (2002). The psychology of globalization. *American Psychologist*, 57(10), 774–783. <https://doi.org/10.1037/0003-066X.57.10.774>

Australian Sustainable Built Environment Council. (2011). *Creating places for people - An urban design protocol for Australian cities*.
https://urbandesign.org.au/content/uploads/2015/08/INFRA1219_MCU_R_SQUARE_URBAN_PROTOCOLS_1111_WEB_FA2.pdf

Bačová, V. (2019). Identita v sociální psychologii. In Výrost, J. Slaměník, I., & Sollárová, E. (Eds.), *Sociální psychologie. Teorie, metody, aplikace* (s. 88-100). Grada.

Balducci, A., & Checchi, D. (2009). Happiness and Quality of City Life: The Case of Milan, the Richest Italian City. *International Planning Studies*, 14(1), 25-64. <https://doi.org/10.1080/13563470902726352>

Barron, S., Chang, C., & Hung, S. (2021). Introduction to Section 6, Greenspace for healthy living. In Taufen, A., & Yang, Y. (Eds.), *The Routledge Handbook of Sustainable Cities and Landscapes in the Pacific rim*, (s. 497-506). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781003033530>

Bárta, M. (2021). *Sedm zákonů: Jak se civilizace rodí, rostou a upadají*. Jota.

Bartram, D. (2013). Happiness and "economic migration": A comparison of Eastern European migrants and stayers. *Migration Studies*, 1(2), 156–175. <https://doi.org/10.1093/migration/mnt006>

Batty, M. (2018). *Inventing future cities*. MIT press.

Belanche, D., Casalo, L. V., Rubio, M. A. (2021, leden). Local place identity: A comparison between residents of rural and urban communities. *Journal of Rural Studies*, 82, 242–252. <https://doi.org/10.1016/j.jrurstud.2021.01.003>

Bernardo, F. & Palma-Oliveira, J. (2016). Urban neighbourhoods and intergroup relations: The importance of place identity, *Journal of Environmental Psychology*, 45, 239-251. <https://doi.org/10.1016/j.jenvp.2016.01.010>

- Berry, B. J. L., & Okulicz-Kozaryn, A. (2009). Dissatisfaction with city life: A new look at some old questions. *Cities*, 26, 117–124.
<https://doi.org/10.1016/j.cities.2009.01.005>
- Berry, B. J. L., & Okulicz-Kozaryn, A. (2011). An Urban–Rural Happiness Gradient. *Urban Geography*, 32, 871–883. <https://doi.org/10.2747/0272-3638.32.6.871>
- Bettencourt, L. M. A., Lobo, J., Helbing, D., Kühnert, C., & West, G. B. (2007). Growth, innovation, scaling, and the pace of life in cities. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 104(17), 7301–7306.
<https://doi.org/10.1073/pnas.06101721>
- Bian, Y., Zhang, L., Yang, J. et al. (2015). Subjective Wellbeing of Chinese People: A Multifaceted View. *Social Indicators Research*, 121, 75–92.
<https://doi.org/10.1007/s11205-014-0626-6>
- Boarin, P., & Corkery, L. (2021). Introduction to Section 7, Urban design and place making. In Taufen, A., Yang, Y. (Eds.), *The Routledge Handbook of Sustainable Cities and Landscapes in the Pacific rim* (s. 565-572), Routledge.
<https://doi.org/10.4324/9781003033530>
- Brewer, M. B. (1991). *The Social Self: On Being the Same and Different at the Same Time*. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 17(5), 475–482.
<https://doi.org/10.1177/0146167291175001>
- Britton, E., Kindermann, G., Domegan, C., & Carlin, C. (2020). Blue care: A systematic review of blue space interventions for health and wellbeing. *Health promotion international*, 35(1), 50-69. <https://doi.org/10.1093/heapro/day103>
- Bronzaft, A. (2005). *An increase in noise and a decline in civility*. *Journal of Social Distress and the Homeless*, 14(1-2), 23–45.
<https://doi.org/10.1179/105307805807066338>
- Buttell, F. H., Martinson, O. B., & Wilkening, E. A. (1979). Size of place and community attachment: A reconsideration. *Social Indicators Research*, 6, 475–485.
<https://doi.org/10.1007/BF00289440>
- Calhoun, J. B. (1962). Population Density and Social Pathology. *Scientific American*, 206(2), 139–149. <http://www.jstor.org/stable/24937233>

Cardoso, R., Meijers, E., van Ham, M., Burger, M., & de Vos, D. (2018). Why bright city lights dazzle and illuminate: A cognitive science approach to urban promises. *Urban Studies*, 56(2), 452–470. <https://doi.org/10.1177/0042098018804762>

Carpiano, R. M., & Hystad, P. W. (2011). “Sense of community belonging” in health surveys: what social capital is it measuring? *Health & Place*, 17(2), 606-617. <https://doi.org/10.1016/j.healthplace.2010.12.01>

Casakin, H., & Billig, M. (2009). Effect of settlement size and religiosity on sense of place in communal settlements. *Environment and Behaviour*, 41(6), 821–835. <https://doi.org/10.1177/0013916508329>

Central Intelligence Agency (2022). Singapore - country comparison: Life expectancy at birth. <https://www.cia.gov/the-world-factbook/field/life-expectancy-at-birth/country-comparison> (staženo 9.2.2023)

Cox, D. T., Shanahan, D. F., Hudson, H. L., Plummer, K. E., Siriwardena, G. M., Fuller, R. A., Anderson, K., Steven H., & Gaston, K. J. (2017). Doses of neighborhood nature: the benefits for mental health of living with nature. *BioScience*, 67(2), 147-155. <https://doi.org/10.1093/biosci/biw173>

Corburn, J. (2015). City planning as preventive medicine. *Preventive medicine*, 77, 48-51. <https://doi.org/10.1016/j.ympmed.2015.04.022>

Corburn, J. (2017). Urban Place and Health Equity: Critical Issues and Practices. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 14(2), 117. <https://doi.org/10.3390/ijerph14020117>

Cotter, D. A., Hermsen, J. M., & Vanneman, R. (2004). *Gender inequality at work*. Russell Sage Foundation.

Coughlan, S. (2019, 3. prosince). *Pisa tests: UK rises in international school rankings*. BBC News.

Dostupné 10. února 2023 z <https://www.bbc.com/news/education-50563833>

Czarnecki, A., Sireni, M., & Dacko, M. (2021). Second-home owners as consumers of local food. *International Journal of Consumer Studies*, 45(2), 175-187. <https://doi.org/10.1111/ijcs.12610>

D'Acci, L. S. (2019). New type of cities for liveable futures. Isobenefit Urbanism morphogenesis. *Journal of Environmental Management*, 246, 128–140.

<https://doi.org/10.1016/j.jenvman.2019.05.129>

D'Acci, L.S. (2020). Urbanicity mental costs valuation: a review and urban-societal planning consideration. *Mind and Society*, 19, 223–235.

<https://doi.org/10.1007/s11299-020-00235-3>

D'Acci, L. (2021). Preferring or Needing Cities? (Evolutionary) psychology, utility and life satisfaction of urban living. *City, Culture and Society*, 24, 100375.

<https://doi.org/10.1016/j.ccs.2021.100375>

Dallago, L., Perkins, D. D., Santinello, M., Boyce, W., Molcho, M., & Morgan, A. (2009). Adolescent Place Attachment, Social Capital, and Perceived Safety: A Comparison of 13 Countries. *American Journal of Community Psychology*, 44(1-2), 148–160. <https://doi.org/10.1007/s10464-009-9250-z>

Davis, K. (1973). *Cities: Their origin, growth, and human impact*. Freeman.

De Neve, J. E., Krekel, Ch. (2020). Cities and Happiness: A Global Ranking and analysis. In Helliwell, J. F., Layard, R., Sachs, J. D., De Neve, J. E. et al. (Eds.), *World Happiness Report 2020*, 3 (s. 46-65). <https://worldhappiness.report/ed/2020/cities-and-happiness-a-global-ranking-and-analysis/>

Deaux, K., & Burke, P. (2010). Bridging identities. *Social Psychology Quarterly*, 73(4), 315-320. <https://doi.org/10.1177/0190272510388996>

Di Masso, A., Williams, D. R., Raymond, C. M., Buchecker, M., Degenhardt, B., Devine-Wright, P., Herzog, A., Lewicka, M., Manzo, L., Shahrads, A., Stedman, R., Verbrugge, L., & Von Wirth, T. (2019). Between fixities and flows: Navigating place attachments in an increasingly mobile world. *Journal of environmental psychology*, 61, 125-133. <https://doi.org/10.1016/j.jenvp.2019.01.006>

Diener, E., & Seligman, M. E. P. (2016). Very happy people. *Psychological Science*, 13(1), 81–84. <https://doi.org/10.1111/1467-9280.00415>

Dodge, R., Daly, A. P., Jan, H., & Sanders, L. D. (2012). The challenges of defining wellbeing. *International Journal of Wellbeing*, 2(3), 222–235.

<http://dx.doi.org/10.5502/ijw.v2i3.4>

Dolan, P., Peasgood, T., & White, M. (2008). Do we really know what makes us happy? A review of the economic literature on the factors associated with subjective well-being. *Journal of Economic Psychology*, 29(1), 94–122. <https://doi.org/10.1016/j.joep.2007.09.001>

Downey, H., Threlkeld, G., & Warburton, J. (2017). What is the role of place identity in older farming couples' retirement considerations?. *Journal of Rural Studies*, 50, 1-11. <https://doi.org/10.1016/j.jrurstud.2016.12.006>

Durkheim, E. (1893). *De la Division du Travail social*. Alcan.

Dyrting, S., Taylor, A., & Shalley, F. (2020). A life-stage approach for understanding population retention in sparsely populated areas. *Journal of Rural Studies*, 80, 439-451. <https://doi.org/10.1016/j.jrurstud.2020.10.021>

Easterlin, R. A., Angelescu, L., & Zweig, J. S. (2011). The Impact of Modern Economic Growth on Urban–Rural Differences in Subjective Well-Being. *World Development*, 39(12), 2187-2198. <https://doi.org/10.1016/j.worlddev.2011.04.015>

Eaton, W. W., Mortensen, P. B., & Frydenberg, M. (2000). Obstetric factors, urbanization and psychosis. *Schizophrenia research*, 43(2-3), 117-123. [https://doi.org/10.1016/S0920-9964\(99\)00152-8](https://doi.org/10.1016/S0920-9964(99)00152-8)

England, P. (2010). The gender revolution: Uneven and stalled. *Gender & society*, 24(2), 149-166. <https://doi.org/10.1177/0891243210361475>

Erikson, E.H. (1946). Ego development and historical change. In R. Eissler (Ed.), *The psychoanalytic study of the child*, 2, 359–395. International Universities Press. <https://doi.org/10.1080/00797308.1946.11823553>

Erikson, E. H. (1956). The problem of ego identity. *Journal of the American Psychoanalytic Association*, 4, 56–121. <https://doi.org/10.1177/000306515600400104>

Erikson, E. H. (1958). *Young man Luther: A study in psychoanalysis and history*. Norton.

Erikson, E. H. (1959). Identity and the life cycle: Selected papers. *Psychological Issues*, 1, 1–171. <https://doi.org/10.1080/21674086.1960.11926165>

Erikson, E. H. (1968). *Identity: Youth and crisis*. Norton.

Fassio, O., Rollero, C., & De Piccoli, N. (2013). Health, quality of life and population density: A preliminary study on "contextualized" quality of life. *Social Indicators Research*, *110*, 479–488. <https://doi.org/10.1007/s11205-011-9940-4>

Feng, J., Tang, S., & Chuai, X. (2018). The impact of neighbourhood environments on quality of life of elderly people: Evidence from Nanjing, China. *Urban Studies*, *55*(9), 2020–2039. <https://doi.org/10.1177/0042098017702827>

Festinger, L. A. (1957). *A theory of Cognitive dissonance*. Stanford, Stanford University Press.

Fischer, C. S. (1972). "Urbanism as a way of life": A review and an agenda. *Sociological Methods and Research*, *1*(2), 187–242. <https://doi.org/10.1177/004912417200100203>

Fischer, C. S. (1973). *Urban malaise*. *Social Forces*, *52*(2), 221–235. <https://doi.org/10.1093/sf/52.2.221>

Fischer, C. S. (1975). Toward a subcultural theory of urbanism. *American Journal of Sociology*, *80*(6), 1319–1341. <https://www.jstor.org/stable/2777297>

Fitzgerald, D., Rose, N., & Singh, I. (2016). Living well in the neuropolis. *Sociological Review Monograph*, *64*(1), 221–237. <https://doi.org/10.1002/2059-7932.12022>

Foucault, M. (1972). *The archaeology of knowledge*. Pantheon Books.

French, S., Wood, L., Foster, S. A., Giles-Corti, B., Frank, L., & Learnihan, V. (2014). Sense of community and its association with the neighborhood built environment. *Environment and Behavior*, *46*(6), 677–697. <https://doi.org/10.1177/0013916512469098>

Fuguitt, G.V., & Zuiches, J. (1975). Residential preferences and population distribution, *Demography*, *12*(3), 491–504. <https://doi.org/10.2307/2060831>

Fuguitt, G. V., & Brown D. L., (1990). Residential preferences and population redistribution, *Demography* *27*(4), 589–600. <https://doi.org/10.2307/2061572>

Fullman, N., Barber, R. M., Abajobir, A. A., Abate, K. H., Abbafati, C., Abbas, K. M., Abera, S. F. (2017). Measuring progress and projecting attainment on the basis of past trends of the health-related sustainable development goals in 188 countries: An analysis from the global burden of disease study 2016. *The Lancet*, *390*(10100), 1423–1459. [https://doi.org/10.1016/S0140-6736\(17\)32336-X](https://doi.org/10.1016/S0140-6736(17)32336-X)

Galliher, R. V., McLean, K. C., & Syed, M. (2017). An integrated developmental model for studying identity content in context. *Developmental Psychology*, *53*(11), 2011–2022. <https://doi:10.1037/dev0000299>

Gans Herbert, J. (2002). The sociology of space: A use-centered view. *City & Community*, *1*, 329-339. <https://doi.org/10.1111/1540-6040.00027>

Gardner, G. T., & Stern, P. C. (1996). *Environmental problems and human behavior*. Allyn and Bacon.

Gascon, M., Triguero-Mas, M., Martínez, D., Dadvand, P., Forn, J., Plasència, A., & Nieuwenhuijsen, M. J. (2015). Mental health benefits of long-term exposure to residential green and blue spaces: a systematic review. *International journal of environmental research and public health*, *12*(4), 4354-4379. <https://doi.org/10.3390/ijerph120404354>

Gascon, M., Sánchez-Benavides, G., Dadvand, P., Martínez, D., Gramunt, N., Gotsens, X., Cirach, M., Vert, C., Molinuevo, J. L., Crous-Bou, M. & Nieuwenhuijsen, M. (2018). Long-term exposure to residential green and blue spaces and anxiety and depression in adults: A cross-sectional study. *Environmental research*, *162*, 231-239. <https://doi.org/10.1016/j.envres.2018.01.012>

Gehl, J. (2011). *Life between Buildings: Using Public Space*. Island Press.

Gehl, J., & Svarre, B. (2013). *How to Study Public Life*. Island Press.

General Social Survey, 1972-2016 (2017, září). *Cumulative codebook*. National Opinion Research Center, University of Chicago. https://study.sagepub.com/system/files/gss_codebook.pdf

Giddens, A. (1991). *Modernity and Self-Identity: Self and Society in the Late Modern Age*. Stanford University Press.

Giddens, A. (1999). *Sociologie*. Argo.

Gielsing, J., Vermeij, L., & Haartsen, T. (2017). Beyond the local-newcomer divide: Village attachment in the era of mobilities. *Journal of Rural Studies*, 55, 237-247. <https://doi.org/10.1016/j.jrurstud.2017.08.015>

Gieryn, T. F. (2000). A space for place in sociology. *Annual Review of Sociology*, 26, 463–496. <https://doi.org/10.1146/annurev.soc.26.1.463>

Glaeser, E. (2011). *Triumph of the city*. Penguin Books.

Glaeser, E. L., Gottlieb, J. D., & Ziv, O. (2016). Unhappy cities. *Journal of labor economics*, 34(2), 129-S182. <https://doi.org/10.1086/684044>

Graham, C., & Felton, A. (2006). Inequality and happiness: Insights from Latin America. *The Journal of Economic Inequality*, 4, 107–122. <https://doi.org/10.1007/s10888-005-9009-1>

Hammack, P. L., & Toolis, E. E. (2015). Identity, politics, and the cultural psychology of adolescence. In L. A. Jensen (Ed.), *The Oxford Handbook of Human Development and Culture: An Interdisciplinary Perspective*, 396–409. Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780199948550.013.2>

Hammack, P. L. (2008, 9. května). Narrative and the Cultural Psychology of Identity. *Personality and Social Psychology Review*, 12(3), 222-247. <https://doi.org/10.1177/1088868308316892>

Harlow, H. F., Dodsworth, R. O., & Harlow, M. K. (1965). Total social isolation in monkeys. *Proceedings of the National Academy of Sciences of the United States of America*, 54, 90–97. <https://doi.org/10.1073/pnas.54.1>.

Harrison, G., Fouskakis, D., Rasmussen, F., Tynelius, P., Sipos, A., & Gunnell, D. (2003). Association between psychotic disorder and urban place of birth is not mediated by obstetric complications or childhood socio-economic position: a cohort study. *Psychological medicine*, 33(4), 723-731. <https://doi.org/10.1017/S0033291703007591>

Helliwell, J. F., & Wang, S. (2010). Trust and well-being. *International Journal of Wellbeing*, 1, 42–78. <http://doi.org/10.3386/w15911>

Helliwell, J. F., Shiplett, H., & Barrington-Leigh, C. P. (2018, květen). How happy are your neighbours? Variation in life satisfaction among 1200 Canadian neighbourhoods and communities. *National Bureau of Economic Research NBER Working*, 24592. Dostupné 2. února 2023 z <http://www.nber.org/papers/w24592>

Hendriks, M., Ludwigs, K. & Veenhoven, R. (2016). Why are Locals Happier than Internal Migrants? The Role of Daily Life. *Social Indicators Research*, 125, 481–508. <https://doi.org/10.1007/s11205-014-0856-7>

Heritage Foundation (2022, únor). *Index of economic freedom*. Dostupné 9. února 2023 z <https://www.heritage.org/index/>

Hinds, J., & Sparks, P. (2008). Engaging with the natural environment: The role of affective connection and identity. *Journal of environmental psychology*, 28(2), 109-120. <https://doi.org/10.1016/j.jenvp.2007.11.001>

Hidalgo, M. C., & Hernandez, B. (2001). Place attachment: Conceptual and empirical questions. *Journal of environmental psychology*, 21(3), 273-281. <https://doi.org/10.1006/jevpe.2001.0221>

Houlden, V., Weich, S. & Jarvis, S. (2017). A cross-sectional analysis of green space prevalence and mental wellbeing in England. *BMC Public Health*, 17, 1-9. <https://doi.org/10.1186/s12889-017-4401-x>

Huang, C., Yang, J., Lu, H., Huang, H., & Yu, L. (2017). Green spaces as an indicator of urban health: evaluating its changes in 28 mega-cities. *Remote Sensing*, 9(12), 1266. <https://doi.org/10.3390/rs9121266>

Husky, M. M., Kovess-Masfety, V., & Swendsen, J. D. (2020). Stress and anxiety among university students in France during Covid-19 mandatory confinement. *Comprehensive psychiatry*, 102, 152191. <https://doi.org/10.1016/j.comppsy.2020.152191>

Chen, J., Davis, D. S., Wu, K., & Dai, H. (2015). Life satisfaction in urbanizing China: The effect of city size and pathways to urban residency. *Cities*, 49, 88–97. <https://doi.org/10.1016/j.cities.2015.07.011>

Christenson, J. A. (1984). Gemeinschaft and gesellschaft: Testing the spatial and communal hypotheses. *Social Forces*, 63(1), 160–168. <https://doi.org/10.2307/2578863>

Christiaanse, S., & Haartsen, T. (2020). Experiencing place-change: A shared sense of loss after closure of village facilities. *Journal of Environmental Psychology, 69*, 101432. <https://doi.org/10.1016/j.jenvp.2020.101432>

Ising, H., & Kruppa, B. (2004). Health effects caused by noise: evidence in the literature from the past 25 years. *Noise and Health, 6*(22), 5. <https://www.noiseandhealth.org/text.asp?2004/6/22/5/31678>

Jacobs, J. (1961). *The Death and Life of Great American Cities*. Random House.

James, P., Banay, R. F., Hart, J. E., & Laden, F. (2015). A review of the health benefits of greenness. *Current epidemiology reports, 2*, 131-142. <https://doi.org/10.1007/s40471-015-0043-7>

Jans, L., Postmes, T., & Van der Zee, K. I. (2012). Sharing differences: The inductive route to social identity formation. *Journal of Experimental Social Psychology, 48*(5), 1145–1149. <https://doi.org/10.1016/j.jesp.2012.04.013>

Jennings, V., & Bamkole, O. (2019). The Relationship between Social Cohesion and Urban Green Space: An Avenue for Health Promotion. *International Journal of Environmental Research and Public Health, 16*(3), 452. <https://doi.org/10.3390/ijerph16030452>

Johnson, B. R., & Ko, Y. (2021). The APRU Sustainable Cities and Landscapes Hub. In Taufen, A., & Yang, Y. (Eds.), *The Routledge Handbook of Sustainable Cities and Landscapes in the Pacific rim* (s. 14-21). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781003033530>

Jokela, M. (2014). Flow of cognitive capital across rural and urban United States. *Intelligence, 46*, 47-53. <https://doi.org/10.1016/j.intell.2014.05.003>

Josephs, R. A., Markus, H. R., & Tafarodi, R. W. (1992). Gender and self-esteem. *Journal of Personality and Social Psychology, 63*(3), 391–402. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.63.3.391>

Jungsberg, L., Copus, A., Herslund, L. B., Nilsson, K., Perjo, L., Randall, L., & Berlina, A. (2020). Key actors in community-driven social innovation in rural areas in the Nordic countries. *Journal of Rural Studies, 79*, 276-285. <https://doi.org/10.1016/j.jrurstud.2020.08.004>

Kahneman, D. (2000). Evaluation by moments: Past and future. In D. Kahneman and A. Tversky (Eds.), *Choices, values, and frames*, 693-708. Cambridge University Press a Russell Sage Foundation.

Kaplan, S. (1992). Environmental preference in a knowledge-seeking, knowledge-using organism. In J. H. Barkow, L. Cosmides, & J. Tooby (Eds.), *The adapted mind: Evolutionary psychology and the generation of culture* (s. 581–598). Oxford University Press.

Kaplan, R., & Kaplan, S. (1989). *The experience of nature: A psychological perspective*. Cambridge university press.

Kennedy, D. P., & Adolphs, R. (2011). Stress and the city. *Nature*, 474, 452–453. <https://doi.org/10.1038/474452a>

Kinnvall, C. (2004). Globalization and religious nationalism: Self, identity, and the search for ontological security. *Political psychology*, 25(5), 741-767. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9221.2004.00396.x>

Knight, J., & Gunatilaka, R. (2010). Great Expectations? The Subjective Well-being of Rural–Urban Migrants in China, *World Development*, 38(1), 113-124. <https://doi.org/10.1016/j.worlddev.2009.03.002>

Knox, P., & Pinch, S. (2006). *Urban social geography: An introduction*. Pearson.

Kühn, S., Düzel, S., Eibich, P. *et al.* (2017, září). In search of features that constitute an “enriched environment” in humans: Associations between geographical properties and brain structure. *Scientific Reports*, 7, 11920. <https://doi.org/10.1038/s41598-017-12046-7>

Lawless, N. M., & Lucas, R. E. (2011). Predictors of regional well-being: A county level analysis. *Social Indicators Research*, 101(3), 341–357. <https://doi.org/10.1007/s11205-010-9667-7>

Lederbogen, F., Kirsch, P., Haddad, L., et al. (2011). City living and urban upbringing affect neural social stress processing in humans. *Nature*, 474, 498–501. <https://doi.org/10.1038/nature10190>

Lehmann, S. (2021). Introduction Low carbon cities: more than just buildings. In S. Lehmann (Ed.), *Low carbon cities*, 1–56. Routledge.

<https://doi.org/10.4324/9781315766003-11>

Lenzi, C., & Perucca, G. (2020). Urbanization and Subjective Well-Being. In Della Torre, S., Cattaneo, S., Lenzi, C., & Zanelli, A. (Eds.), *Regeneration of the Built Environment from a Circular Economy Perspective. Research for Development*.

Springer (s. 21-28). https://doi.org/10.1007/978-3-030-33256-3_3

Lewicka, M. (2005). Ways to make people active: Role of place attachment, cultural capital and neighborhood ties. *Journal of Environmental Psychology*, 25(4), 381–395. <https://doi.org/10.1016/j.jenvp.2005.10.004>

Lowry, I. S. (1967). Comments on britton harris. *Papers - Regional Science Association*, 19, 197–198. <https://doi.org/10.1007/BF01944051>

Lu, C. F., Lin, L. Z., Yeh, H. R. (2018). Exploring the linkage effects of place attachment in rural areas using the fuzzy analytic network process. *Journal of Travel and Tourism Marketing*, 35(4), 461–478.

<https://doi.org/10.1080/10548408.2017.1363682>

Lu, C. F., Schellenberg, G., Hou, F., & Helliwell, J. F. (2015, 20. dubna). *How's life in the city?: Life satisfaction across census metropolitan areas and economic regions in Canada. Canadian Electronic Library*. https://www150.statcan.gc.ca/n1/en/pub/11-626-x/11-626-x2015046-eng.pdf?st=8F-UA_9s

Luhtanen, R., & Crocker, J. (1992). A collective self-esteem scale: Self-evaluation of one's social identity. *Personality and social psychology bulletin*, 18(3), 302-318.

<https://doi.org/10.1177/0146167292183006>

Lynch, K. (1960). *The image of the City*, MIT Press.

Maas, J., Verheij, R. A., de Vries, S., Spreeuwenberg, P., Schellevis, F. G., & Groenewegen, P. P. (2009). Morbidity is related to a green living environment. *Journal of Epidemiology & Community Health*, 63(12), 967-973.

<http://dx.doi.org/10.1136/jech.2008.079038>

Marcelis, M., Takei, N., & van Os, J. (1999). Urbanization and risk for schizophrenia: Does the effect operate before or around the time of illness onset? *Psychological Medicine*, 29(5), 1197-1203.
<https://doi.org/10.1017/S0033291799008983>

Marcia, J. E. (1966). Development and validation of ego-identity status. *Journal of Personality and Social Psychology*, 3(5), 551-558.
<https://doi.org/10.1037/h0023281>

Marcia, J. E. (1993). The relational roots of identity. In J. Kroger (Ed.), *Discussions on ego identity*, 101-120. Lawrence Erlbaum.

Mazumdar, S., Learnihan, V., Cochrane, T., & Davey, R. (2018). The built environment and social capital: A systematic review. *Environment and behavior*, 50(2), 119-158. <https://doi.org/10.1177/001391651668734>

McAdams, D. P. (1995). What do we know when we know a person? *Journal of Personality*, 63, 365–396. <https://doi.org/10.1111/j.1467-6494.1995.tb00500.x>

McAdams, D. P. (2006). *The redemptive self: Stories Americans live by*. Oxford University Press.

McAdams, D. P. (2011). Narrative identity. In S. J. Schwartz, K. Luyckx, & V. L. Vignoles (Eds.), *Handbook of identity theory and research*, 99–115. Springer.
https://doi.org/10.1007/978-1-4419-7988-9_5

McAdams, D. P. (2013). The psychological self as actor, agent, and author. *Perspectives on Psychological Science*, 8, 272–295.
<https://doi.org/10.1177/1745691612464>

McAdams, D. P., & Olson, B. D. (2010). Personality development: Continuity and change over the life course. *Annual Review of Psychology*, 61, 517–542. <https://doi.org/10.1146/annurev.psych.093008.100507>

McGrath, J., Saha, S., Welham, J., El Saadi, O., MacCauley, C., & Chant, D. (2004). A systematic review of the incidence of schizophrenia: The distribution of rates and the influence of sex, urbanicity, migrant status and methodology. *BMC Medicine*, 2, 13. <https://doi.org/10.1186/1741-7015-2-13>

McGrath, J., & Scott, J. (2006). Urban birth and risk of schizophrenia: A worrying example of epidemiology where the data are stronger than the hypotheses. *Epidemiology and Psychiatric Sciences*, *15*(4), 243-246.
<https://doi.org/10.1017/S1121189X00002104>

McKnight, M.L., Sanders, S.R., Gibbs, B.G., Brown, R.B. (2017, 22. srpen). Communities of place? New evidence for the role of distance and population size in community attachment. *Rural Sociology*, *82*(2), 291–317.
<https://doi.org/10.1111/ruso.12123>

McLean, K. C., & Syed, M. (2015). Personal, master, and alternative narratives: An integrative framework for understanding identity development in context. *Human Development*, *58*(6), 318-349. <https://doi.org/10.1159/000445817>

McLean, K. C., Syed, M., Yoder, A., & Greenhoot, A. F. (2016). The role of domain content in understanding identity development processes. *Journal of Research on Adolescence*, *26*(1), 60-75. <https://doi.org/10.1111/jora.12169>

McLean, K. C., Lilgendahl, J. P., Fordham, C., Alpert, E., Marsden, E., Szymanowski, K., & McAdams, D. P. (2018). Identity development in cultural context: The role of deviating from master narratives. *Journal of Personality*, *86*(4), 631-651.
<https://doi.org/10.1111/jopy.12341>

McLean, K. C., Syed, M., Pasupathi, M., Adler, J. M., Dunlop, W. L., Drustrup, D., Fivush, R., Graci, M. E., Lilgendahl, J. P., Lodi-Smith, J., McAdams, D. P., & McCoy, T. P. (2020). The empirical structure of narrative identity: The initial Big Three. *Journal of Personality and Social Psychology*, *119*(4), 920–944.
<https://doi.org/10.1037/pspp0000247>

McLeod, S. A. (2019, 24. září). *Social identity theory*. Simply Psychology. Dostupné 10. května 2022 z <https://www.simplypsychology.org/social-identity-theory.html>

Mercer, C. (1975). *Living in cities: Psychology and the urban environment*. Middlesex UK.

Mesch, G. S., & Manor, O. (1998). Social ties, environmental perception, and local attachment. *Environment and Behavior*, *30*(4), 504-519.
<https://doi.org/10.1177/001391659803000405>

Meyer, W. B. (2013). *The environmental advantages of cities: Countering commonsense antiurbanism*. MIT Press.

Moshman, D. (2007). Book review: Social identity and its discontents. *Journal of Applied Developmental Psychology, 28*(2), 184-187. <https://doi.org/10.1016/j.appdev.2006.12.006>

Milgram, S. (1970). The experience of living in cities: A psychological analysis. In F. F. Korten, S. W. Cook, & J. I. Lacey (Eds.), *Psychology and the problems of society*, 152–173. American Psychological Association. <https://doi.org/10.1037/10042-011>

Milgram, S., & From, H. (Directors). (1973). *The city and the self* [Film]. McGraw Hill.

Milgram, S. (1977). *The individual in a social world*. McGraw Hill.

Milbourne, P., & Kitchen, L. (2014). Rural mobilities: Connecting movement and fixity in rural places. *Journal of Rural Studies, 34*, 326-336. <https://doi.org/10.1016/j.jrurstud.2014.01.004>

Miller, K. M., & Phillips, M. H. (2005). Correlates of Urban Stress and Mental Health: The Impact of Social Context on Resilience, *Journal of Social Distress and the Homeless, 14*(1-2), 46-64. <https://doi.org/10.1179/105307805807066301>

Morris, E. A. (2019). Do cities or suburbs offer higher quality of life? Intrametropolitan location, activity patterns, access, and subjective well-being. *Cities, 89*, 228–242. <https://doi.org/10.1016/j.cities.2019.02.012>

Morrison, P. S. & Weckroth, M. (2018). Human values, subjective well-being and the metropolitan region. *Regional Studies, 52*(3), 325-337. <https://doi.org/10.1080/00343404.2017.1331036>

Mortensen, P. B., Pedersen, C. B., Westergaard, T., Wohlfahrt, J., Ewald, H., Mors, O., Andersen, P. K., & Melbye, M. (1999). Effects of Family History and Place and Season of Birth on the Risk of Schizophrenia. *New England Journal of Medicine, 340*(8), 603–608. <https://doi.org/10.1056/nejm19990225340080>

Moses, L. A. B., Guogping, X., & John, L. C. L. (2017). Causes and consequences of rural-urban migration: The case of Juba Metropolitan, Republic of South Sudan. *IOP Conference Series: Earth and Environmental Science*, 81, 012130.
<https://doi.org/10.1088/1755-1315/81/1/012130>

Mouratidis, K. (2018). Built environment and social well-being: How does urban form affect social life and personal relationships? *Cities*, 74, 7–20.
<https://doi.org/10.1016/j.cities.2017.10.020>.

Mouratidis, K. (2019). Compact city, urban sprawl, and subjective well-being. *Cities*, 92, 261-272. <https://doi.org/10.1016/j.cities.2019.04.013>

Mouratidis, K., Poortinga, W. (2020, prosinec). Built environment, urban vitality and social cohesion: Do vibrant neighborhoods foster strong communities? *Landscape and Urban Planning*, 204, 103951.
<https://doi.org/10.1016/j.landurbplan.2020.103951>

Muluk, H. (2022) "The premises and promises of Psychological Research on Urban Society". *Psychological Research on Urban Society*,5(1), 1-3
<https://doi.org/10.7454/proust.v5i1.163>

O’Sullivan, A. (2009). *Urban Economics*. McGraw-Hill.

Office for National Statistics (2012, 28. února). Analysis of experimental subjective well-being, Annual Population Survey 4-9/2011. *Statistical Release*, 28.
<http://data.parliament.uk/DepositedPapers/Files/DEP2013-1761/95FC57F0.pdf>

Oishi, S., & Schimmack, U. (2010). Culture and well-being: A new inquiry into the psychological wealth of nations. *Perspectives on Psychological Science*, 5(4), 463-471. <https://doi.org/10.1177/1745691610375561>

Okulicz-Kozaryn, A. (2017). Unhappy metropolis (when American city is too big). *Cities*, 61, 144–155. <https://doi.org/10.1016/j.cities.2016.04.011>

Okulicz-Kozaryn, A., & Mazelis, J. M. (2016). Urbanism and happiness: A test of Wirth’s theory of urban life. *Urban Studies*, 55(2), 349–364.
<https://doi.org/10.1177/0042098016645470>

Okulicz-Kozaryn, A., & Valente, R. R. (2018). City life: Glorification, desire, and the unconscious size fetish. In I. Kapoor (Ed.), *Psychoanalysis and the global* (s. 209–232). University of Nebraska Press.

Okulicz-Kozaryn, A., & Valente, R.R. (2019). Livability and Subjective Well-Being Across European Cities. *Applied Research Quality Life*, *14*, 197–220.
<https://doi.org/10.1007/s11482-017-9587-7>

Okulicz-Kozaryn, A., & Valente R. R. (2020). The perennial dissatisfaction of urban upbringing. *Cities*, *104*, 102751.
<https://doi.org/10.1016/j.cities.2020.102751>

Oxfam (2013, 10. června). *Oxfam humankind index new measure of Scotland's prosperity Second results. Research report*. Oxfam Scotland.
Dostupné 28. prosince 2022 z <https://policy-practice.oxfam.org/resources/oxfam-humankind-index-the-new-measure-of-scotlands-prosperity-second-results-293743/>

Palmer, K. (2012, 5. června). *The suburban dream: Suburbs are most popular place to live*. YouGovAmerika. Dostupné 11. prosince 2022 z <https://today.yougov.com/topics/society/articles-reports/2012/07/05/suburban-dream-suburbs-are-most-popular-place-live>

Peen, J., Dekker, J., Schoevers, R.A., ten Have, M., de Graaf, R., & Beekman, A. T. (2007). Is the prevalence of psychiatric disorders associated with urbanization? *Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology*, *42*, 984–989.
<https://doi.org/10.1007/s00127-007-0256-2>

Peen, J., Schoevers, R. A., Beekman, A. T., & Dekker, J. (2010). The current status of urban-rural differences in psychiatric disorders. *Acta Psychiatrica Scandinavica*, *121*, 84–93.
<https://doi.org/10.1111/j.1600-0447.2009.01438.x>

Park, N., & Peterson, C. (2010). Does it matter where we live?: The urban psychology of character strengths. *American Psychologist*, *65*(6), 535–547.
<https://doi.org/10.1037/a0019621>

Passchier-Vermeer, W., & Passchier, W. F.. (2000, 1. března). Noise exposure and public health. *Environmental Health Perspectives*, *108*(1),123–31.
<https://doi.org/10.1289/ehp.00108s1123>

Pedersen, C. B. & Mortensen, P. B. (2001). Evidence of a dose-response relationship between urbanicity during upbringing and schizophrenia risk. *Archives of General Psychiatry*, 58(11), 1039–1046. <https://doi:10.1001/archpsyc.58.11.1039>

Pedersen, E., & Larsman, P. (2008). The impact of visual factors on noise annoyance among people living in the vicinity of wind turbines. *Journal of Environmental Psychology*, 28(4), 379-389.
<https://doi.org/10.1016/j.jenvp.2008.02.009>

Peen, J., Dekker, J., Schoevers, R. A., ten Have, M., de Graaf, R., & Beekman, A. T. (2007). Is the prevalence of psychiatric disorders associated with urbanization? *Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology*, 42, 984–989.
<https://doi.org/10.1007/s00127-007-0256-2>

Pope, D., Tisdall, R., Middleton, J., Verma, A., van Ameijden, E., Birt, C., Macherianakis, A., & Bruce, N. G. (2018). Quality of and access to green space in relation to psychological distress: results from a population-based cross-sectional study as part of the EURO-URHIS 2 project. *The European Journal of Public Health*, 28(1), 35-38. <https://doi.org/10.1093/eurpub/ckv094>

Proshansky, H. M., Fabian, A. K., & Kaminoff, R. (1983). Place-identity: Physical world socialization of the self. *Journal of Environmental Psychology*, 3(1), 57–83.
[https://doi.org/10.1016/S0272-4944\(83\)80021-8](https://doi.org/10.1016/S0272-4944(83)80021-8)

Purwanto, E., & Harani, A. R. (2020). Understanding the place attachment and place identity in public space through the ability of community mental map. *IOP Conference Series: Earth and Environmental Science*, 402, 012024.
<https://doi.org/10.1088/1755-1315%2F402%2F1%2F012024>

Ray, D. G., Mackie, D. M., Rydell, R. J., & Smith, E. R. (2008). Changing categorization of self can change emotions about outgroups. *Journal of Experimental Social Psychology*, 44(4), 1210-1213.
<https://doi.org/10.1016/j.jesp.2008.03.014>

Rogers, L. O. (2018, 1. října). Who Am I, Who Are We? Erikson and a Transactional Approach to Identity Research. *An International Journal of Theory and Research*, 284-294. <https://doi.org/10.1080/15283488.2018.1523728>

Roszak, T. (1992). *The voice of the Earth*. Simon & Schuster.

Rowles, G. D. (1990). Place attachment among small town elderly. *Journal of Rural Community Psychology, 11*(1), 103–120.

<https://psycnet.apa.org/record/1991-21083-001>

Ryff, C. D., Singer, B. H. (2008). Know Thyself and Become What You Are: A Eudaimonic Approach to Psychological Well-Being. *Journal of Happiness Studies, 9*, 13–39. <https://doi.org/10.1007/s10902-006-9019-0>

Pretty, J. (2012). *The earth only endures: On reconnecting with nature and our place in it*. Routledge.

Rugel, E. J., Carpiano, R. M., Henderson, S. B., & Brauer, M. (2019). Exposure to natural space, sense of community belonging, and adverse mental health outcomes across an urban region. *Environmental Research, 171*, 365-377.

<https://doi.org/10.1016/j.envres.2019.01.034>

Sampson, R. J. (1988). Local friendship ties and community attachment in mass society: A multilevel systemic model. *American Sociological Review, 53*(5), 766–779. <https://doi.org/10.2307/2095822>

Sander, W. (2011). Location and happiness in the United States. *Economics Letters, 112*(3), 277-279. <https://doi.org/10.1016/j.econlet.2011.05.015>

Sanfey, P., & Teksoz, U. (2007). Does transition make you happy? *Economics of Transition and Institutional Change, 15*(4), 707-731.

<https://doi.org/10.1111/j.1468-0351.2007.00309.x>

Sapolsky, R. (2018). *Behave*. London: Vintage.

Seligman, Martin (2011). *Flourish*. Free Press.

Sen, A. (2006). *Identity and violence: The illusion of destiny*. W W Norton & Co.

Schachter, E. P. (2005). Context and identity formation: A theoretical analysis and a case study. *Journal of Adolescent Research, 20*(3), 375-395.

<https://doi.org/10.1177/0743558405275172>

Shekhar, H., Schmidt, A.J., Wehling, H. (2019, května). Exploring wellbeing in human settlements - A spatial planning perspective. *Habitat International, 87*, 66-74. <https://doi.org/10.1016/j.habitatint.2019.04.007>

Schelin, E. M., Munk-Jørgensen, P., Olesen, A. V., & Gerlach, J. (2000). Regional differences in schizophrenia incidence in Denmark. *Acta Psychiatrica Scandinavica*, 101(4), 293-299. <https://doi.org/10.1034/j.1600-0447.2000.101004293.x>

Schwartz, B. (2004). *The Paradox of Choice: Why More Is Less*. Ecco.

Schwartz, S.J. (2011). The Identity Statuses: Origins, Meanings and Interpretations. In J. Kroger, & J. E. Marcia (Eds.), *Handbook of Identity Theory and Research* (s. 31-53). Springer Science, Business Media.
https://doi.org/10.1007/978-1-4419-7988-9_2

Simmel, G. (1903). The metropolis and mental life. In J. Lin, & C. Mele (Eds.), *The urban sociology reader*, 2012 (s. 23–31). London: Routledge.

Simmel, G. (1905). The metropolis and mental life. In P.K. Hatt and A.J. Reiss (Eds.), *Reader in urban sociology*, 1951, 562-574. Glencoe IL: Free Press.

Skinner, B. F. (1990). To know the future. *The Behaviour Analyst*, 13, 103-106.
<https://doi.org/10.1007/BF03392527>

Smelser, N. J., Alexander, J. C. (1999). *Diversity and its Discontents: Cultural Conflict and Common Ground in Contemporary American Society*. Princeton University Press.

Smith, J. (2017). *Explorations in Place Attachment*. Routledge.

Sørensen, J. F. L. (2014). Rural–urban differences in life satisfaction: Evidence from the European union. *Regional Studies*, 48(9), 1451–1466. <https://doi.org/10.1080/00343404.2012.753142>

Stansfeld, S. A., Haines, M. M., Burr, M., Berry, B., & Lercher P. A. (2000, únor). Review of environmental noise and mental health. *Noise and Health*, 2(8), 1-8. Dostupné 13. prosince 2022 z <https://www.noiseandhealth.org/text.asp?2000/2/8/1/31756>

Stewart, O. T., Vernez Moudon, A., Saelens, B. E., Lee, C., Kang, B., & Doescher, M. P. (2016). Comparing associations between the built environment and walking in rural small towns and a large metropolitan area. *Environment and Behavior*, 48(1), 13-36. <https://doi.org/10.1177/0013916515612253>

Subramanian, S. V., Kim, D. J., & Kawachi, I. (2002). Social trust and self-rated health in US communities: A multilevel analysis. *Journal of Urban Health*, 79, 21–534. https://doi.org/10.1093/jurban/79.suppl_1.S21

Sudradjat, I. (2012)., the other spaces, and human behaviour. *Social and Behavioral Sciences*, 36, 28-34. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2012.03.004>

Sugiyama, T., Villanueva, K., Knuiman, M., Francis, J., Foster, S., Wood, L., & Giles-Corti, B. (2016). Can neighborhood green space mitigate health inequalities? A study of socio-economic status and mental health. *Health & place*, 38, 16-21. <https://doi.org/10.1016/j.healthplace.2016.01.002>

Swann Jr, W. B., & Buhrmester, M. D. (2015). Identity fusion. *Current Directions in Psychological Science*, 24(1), 52-57. <https://doi.org/10.1177/0963721414551>

Syed, M. (2015). Theoretical and methodological contributions of narrative psychology to ethnic identity research. In C. E. Santos & A. J. Umaña-Taylor (Eds.), *Studying ethnic identity: Methodological and conceptual approaches across disciplines*, 27–54. American Psychological Association. <https://doi.org/10.1037/14618-003>

Syed, M. (2017). Advancing the cultural study of personality and identity: models, methods, and outcomes. *Personality psychology*, 5(1), 65–72. <https://doi.org/10.5114/cipp.2017.66604>

Spence, J. T., Sawin L., L. (1985). Images of Masculinity and Femininity: A Reconceptualization. In O’Leary, V. E., Unger, R. K., & Wallston, B. S. (Eds.), *Women, Gender, and Social Psychology*, 35-66. Lawrence Erlbaum.

Tajfel, H. (1979). Individuals and groups in social psychology, *British Journal of Social and Clinical Psychology*, 18(2), 183-190. <https://doi.org/10.1111/j.2044-8260.1979.tb00324.x>

Tajfel, H. (1981). *Human Groups and Social Categories - Studies in Social Psychology*. Cambridge University Press.

Tajfel, H., & Turner, J. (1979). An integrative theory of intergroup conflict. In W. G. Austin, & S. Worchel (Eds.), *The social psychology of intergroup relations* (s. 33–47). Brooks/Cole.

Tajfel, H., & Turner, J. C. (1986). The social identity theory of intergroup behavior. In S. Worchel & W. Austin (Eds.), *Psychology of intergroup relations* (s. 7– 24). Nelson Hall.

Takooshian, H. (2005). Urban psychology: Its history and current status. *Journal of Social Distress and the Homeless*, 14(1-2), 3-11.
<http://dx.doi.org/10.1179/105307805807066310>

Talajfar, S., Swann, W. (2018, 28. březen). Self and Identity. *Oxford Research Encyclopedias, Psychology*.
<https://doi.org/10.1093/acrefore/9780190236557.013.242>

Takano, T., Nakamura, K., & Watanabe, M. (2002). Urban residential environments and senior citizens' longevity in megacity areas: the importance of walkable green spaces. *Journal of Epidemiology & Community Health*, 56(12), 913-918.
<http://dx.doi.org/10.1136/jech.56.12.913>

Taylor, M. S., Wheeler, B. W., White, M. P., Economou, T., & Osborne, N. J. (2015). Research note: Urban street tree density and antidepressant prescription rates — A cross-sectional study in London, UK. *Landscape and Urban Planning*, 136, 174-179.
<https://doi.org/10.1016/j.landurbplan.2014.12.005>

Terman, A. R. (2020). Social identities, place, mobility, and belonging: intersectional experiences of college-educated youth. *Journal of Rural Studies*, 77, 21–32. <https://doi.org/10.1016/j.jrurstud.2020.04.033>

Tesson, S. (2013). *Consolations of the Forest: Alone in a cabin in the middle taiga*. Penguin UK.

Theodori, G.L., Luloff, A.E. (2000). Urbanization and community attachment in rural areas. *Society and Natural Resources*, 13(5), 399–420.
<https://doi.org/10.1080/089419200403839>

Thompson, C. W., Roe, J., Aspinall, P., Mitchell, R., Clow, A., & Miller, D. (2012). More green space is linked to less stress in deprived communities: Evidence from salivary cortisol patterns. *Landscape and urban planning*, 105(3), 221-229. <https://doi.org/10.1016/j.landurbplan.2011.12.015>

Thorne, A., & Nam, V. (2007). The Life Story as a Community Project. *Human Development*, 50(2/3), 119–123. <https://doi.org/10.1159/000100941>

Trebeck, K. (2012, 12. června). Is Wellbeing collective or individual? Some answers from Scotland. *From Poverty to Power*. Dostupné 29. listopadu 2022 z <https://frompoverty.oxfam.org.uk/is-wellbeing-collective-or-individual-some-answers-from-scotland/>

Tuch, S. A. (1987). Urbanism, region, and tolerance revisited: The case of racial prejudice. *American Sociological Review*, 52(4), 504–510.
<https://doi.org/10.2307/2095295>

Turner, J. C. (1985). Social categorization and the self concept: A social cognitive theory of group behaviour. In E. J. Lawler (Ed.), *Advances in group processes* (s. 77-122). JSI Press.

Ulrich, R. S. (1984, 27. dubna). View through a window may influence recovery from surgery. *Science*, 224(4647), 420-421. <https://doi.org/10.1126/science.6143402>

Ulrich, R. S., Simons, R. F., Losito, B. D., Fiorito, E., Miles, M. A., & Zelson, M. (1991). Stress recovery during exposure to natural and urban environments. *Journal of environmental psychology*, 11(3), 201-230.
[https://doi.org/10.1016/S0272-4944\(05\)80184-7](https://doi.org/10.1016/S0272-4944(05)80184-7)

United Nations (2011, 6. července). *Happiness should have greater role in development policy – UN Member States*.
Dostupné 15. prosince 2022 z <https://news.un.org/en/story/2011/07/382052>

United Nations, Department of Economic and Social Affairs (2018, prosinec). *World Urbanisation Prospects*. Dostupné 5. prosince 2022 z <http://esa.un.org/unpd/wup/>

Ústřední výbor Komunistické strany a Státní rada Číny (2014, n.d.). *National new-type urbanization plan (2014–2020)*. Dostupné 10. listopadu 2022 z http://www.gov.cn/zhengce/2014-03/16/content_2640075.htm

van den Berg, M., van Poppel, M., van Kamp, I., Andrusaityte, S., Balseviciene, B., Cirach, Danileviciute, A., Ellis, N., Hurst, G., Masterson, D., Smith, G., Triguero-Mas, M., Uzdanaviciute, I., M., de Wit, van Mechelen, W., Gielow, C., Grazeleviciene, R., Nieuwenguijsen, M. J., P. Kruize, H., & Maas, J. (2016). Visiting green space is associated with mental health and vitality: A cross-sectional study in four european cities. *Health & place*, 38, 8-15.
<https://doi.org/10.1016/j.healthplace.2016.01.003>

van den Bosch, M., & Sang, Å. O. (2017). Urban natural environments as nature-based solutions for improved public health – A systematic review of reviews. *Environmental Research*, 158, 373-384.

<https://doi.org/10.1016/j.envres.2017.05.040>

van Os, J. I. M. (2004). Does the urban environment cause psychosis?. *The British Journal of Psychiatry*, 184(4), 287-288. <https://doi.org/10.1192/bjp.184.4.287>

van Os, J., Kenis, G., & Rutten, B. (2010). The environment and schizophrenia. *Nature*, 468, 203–212. <https://doi.org/10.1038/nature09563>

Vancouver Foundation (2017). *Connect and engage: A survey of Metro Vancouver 2017*. Dostupné 25. prosince 2022 z <https://www.vancouverfoundation.ca/detail/connect-engage-2017-report/>

Vassos, E., Agerbo, E., Mors, O., & Pedersen, C. (2016). Urban–rural differences in incidence rates of psychiatric disorders in Denmark. *The British Journal of Psychiatry*, 208(5), 435-440. <https://doi.org/10.1192/bjp.bp.114.161091>

Veenhoven, R. (2008). Healthy happiness: Effects of happiness on physical health and the consequences for preventive health care. *Journal of Happiness Studies: An Interdisciplinary Forum on Subjective Well-Being*, 9(3), 449–469.

<https://doi.org/10.1007/s10902-006-9042-1>

Veenhoven, R. (2019, 5. července). Happiness in Singapore. *World database of happiness*. Erasmus University Rotterdam.

Dostupné 18. prosince 2022 z <https://worlddatabaseofhappiness.eur.nl/>

Waldinger, R., Schulz, M. (2023). *The Good Life: Lessons from the World's Longest Scientific Study of Happiness*. Simon and Schuster.

Wang, Y., & Wang, J. (2020). Modelling and prediction of global non-communicable diseases. *BMC Public Health*, 20, 822. <https://doi.org/10.1186/s12889-020-08890-4>

Weber, M., Martindale, D., & Neuwirth, G. (1921). *The city*. Collier Books.

West, G. (2017). *Scale*. USA: Penguin.

Whitehouse, H., & Lanman, J. A. (2014). The ties that bind us: Ritual, fusion, and identification. *Current Anthropology*, 55(6), 674-695.

<https://doi.org/10.1086/678698>

World Health Organization (1997, n.d.). *WHOQOL measuring quality of life*, 1.

Dostupné 5. listopadu 2022 z <https://apps.who.int/iris/handle/10665/63482>

Winter, D. D. N., Koger, S. M. (2009). *Psychologie environmentálních problémů*.

Portál.

Wirth, L. (1938). Urbanism as a way of life. *The American Journal of Sociology*, 44,

1–24. <https://www.jstor.org/stable/2768119?origin=JSTOR-pdf>

Wnuk, A., Oleksy, T., Toruńczyk-Ruiz, S., & Lewicka, M. (2021). The way we perceive a place implies who can live there: Essentialisation of place and attitudes towards diversity. *Journal of Environmental Psychology*, 75, 101600. <https://doi.org/10.1016/j.jenvp.2021.101600>

<https://doi.org/10.1016/j.jenvp.2021.101600>

Worldometer (n.d.), *World Population*.

Dostupné 28. března 2023 z <https://www.worldometers.info/>

World Population Review (n.d.). *World City Populations 2022*.

Dostupné 25. listopadu 2022 z <https://worldpopulationreview.com/world-cities>

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jana Fedošová

Studijní program: psychologie

Název práce: Identita městského člověka

Vedoucí práce: doc. PhDr. Iva Poláčková Šolcová, Ph.D.

Rok dokončení práce: 2023

Počty znaků hlavního textu práce (včetně literatury, bez příloh)

Přímé citace: 1 309

Ostatní text: 124 694

Celkový počet znaků: 126 003

Počet pramenů a literatury: 256

Názvy souborů: —

Text práce ve formátu PDF: BPFedosovaUrbanIdentity.pdf

Text práce ve formátu DOC nebo DOCX: BPFedosovaUrbanIdentity.docx

Další soubory: —

**Posudek vedoucího/opponenta bakalářské/diplomové práce
na Pražské vysoké škole psychosociálních studií**

Jméno a příjmení studenta/-tky: Jana Fedošová
 Obor studia: Psychologie
 Název práce: Identita městského člověka
 Vedoucí práce: doc. PhDr. Bc. Iva Poláčková Šolcová, Ph.D.

Technické parametry práce:

Počet stránek textu (bez příloh):
 Počet stránek příloh:
 Počet titulů v seznamu literatury:

0**	1	2	3	4
-----	---	---	---	---

Výběr tématu

Závažnost tématu

	x			
--	---	--	--	--

Oborová příslušnost tématu

	x			
--	---	--	--	--

Originalita tématu a jeho zpracování

	x			
--	---	--	--	--

Formální zpracování

Jazykové vyjádření (respektování pravopisné normy, stylistické vyjadřování, zvládnutí odborné terminologie)

	x			
--	---	--	--	--

Práce s odbornou literaturou a prameny (citace, parafráze, odkazy, dodržení norem pro citace, cizojazyčná literatura)

	x			
--	---	--	--	--

Formální zpracování (jasnost tématu, rozčlenění textu, průvodní aparát, poznámky, přílohy, grafická úprava)

	x			
--	---	--	--	--

Metody práce

Vhodnost a úroveň použitých metod

	x			
--	---	--	--	--

Využití výzkumných empirických metod

x				
---	--	--	--	--

Využití praktických zkušeností

x				
---	--	--	--	--

Obsahová kritéria a přínos práce

Přístup autora k řešené problematice (samostatnost, iniciativa, spolupráce s vedoucím práce)

	x			
--	---	--	--	--

Naplnění cílů práce

	x			
--	---	--	--	--

Vyváženost teoretické a praktické části v daném tématu

x				
---	--	--	--	--

** 0 – nehodnoceno; 1 – výborně; 2 – velmi dobře; 3 – dobře; 4 – neprospěl/a

Návaznost kapitol a subkapitol

	x			
--	---	--	--	--

Dosažené výsledky, odborný vklad, použitelnost výsledků v praxi

	x			
--	---	--	--	--

Vhodnost prezentace závěrů práce (publikace, referáty, apod.)

x				
---	--	--	--	--

Otázky a náměty k diskusi při obhajobě:

Když by autorka měla rozpracovat Tajfelovu sociální identitu, kde by byla identita místa?
Jak se téma městské identity promítá do klinické psychologie a terapeutické práce?

Celkové hodnocení práce (klady, nedostatky):

Bakalářská práce mapuje prostředí a obyvatele měst. Jedná se o práci mezioborovou, na pomezí urbanismu, psychologie zdraví, demografie, sociologie a sociální psychologie. Práce hledá specifika identity městského člověka a způsob, jakým se městská identita utváří. Upozorňuje na úlohu psychologie urbanismu v současném světě. Popisuje přednosti a nevýhody městského prostředí a posuzuje jejich vliv na člověka, jeho identitu, zdraví a duševní pohodu. Definiuje rysy městského člověka a vyzdvihuje roli prostředí při utváření jeho identity. Formování identity městského člověka přirovnává k procesu budování sociální identity

Autorka si klade za cíl zjistit, jak se do identity člověka promítá život ve městě a městské prostředí, zda lze definovat identitu městského člověka a její charakteristiky. Práce je teoretická, mírně přehledová stručným mapováním vývoje urban psychologie. Autorka v závěru práce definuje městskou identitu a její rysy, ukazuje, jak se do identity člověka místo pobytu promítá a jak se promítá identita člověka a kultury do města. Práce je psaná s velkým přehledem, jasnou představou o tom, kam autorka směřuje, je odvážná ve volbě tématu i v definování např. městské identity, jde s kůží na trh a umožňuje diskusi. Autorka prokázala tvůrčí i analytické schopnosti, texty analyzuje napříč obory, aniž by jejich oborovou příslušnost stírala. Práce je pěkná, dobře se čte a přináší spoustu zajímavých otázek, což je součástí teoretického zaměření práce. Práci doporučuji k obhajobě.

Doporučení k obhajobě: doporučuji
Navrhovaná klasifikace: výborně

Datum, podpis:

**Posudek oponenta bakalářské práce
na Pražské vysoké škole psychosociálních studií**

Jméno a příjmení studentky: Jana Fedošová
Obor studia: psychologie
Název práce: Identita městského člověka
oponent práce: doc. PhDr. Jaroslav Koťa

Technické parametry práce:
Počet stránek textu (bez příloh): 78
Počet stránek příloh: -
Počet titulů v seznamu literatury: viz seznam literatury na s. 53 - 78

0**	1	2	3	4
-----	---	---	---	---

Výběr tématu

Závažnost tématu

		2		
--	--	---	--	--

Oborová přiléhavost tématu

	1			
--	---	--	--	--

Originalita tématu a jeho zpracování

		2		
--	--	---	--	--

Formální zpracování

Soutěž¹ ano?

Jazykové vyjádření (respektování pravopisné normy, stylistické vyjadřování, zvládnutí odborné terminologie)

		2		
--	--	---	--	--

Práce s odbornou literaturou a prameny (citace, parafráze, odkazy, dodržení norem pro citace, cizojazyčná literatura)

	1			
--	---	--	--	--

Formální zpracování (jasnost tématu, rozčlenění textu, průvodní aparát, poznámky, přílohy, grafická úprava)

		2		
--	--	---	--	--

Metody práce

Soutěž¹ ano?

Vhodnost a úroveň použitých metod

0				
---	--	--	--	--

Využití výzkumných empirických metod

0				
---	--	--	--	--

Využití praktických zkušeností

0				
---	--	--	--	--

Obsahová kritéria a přínos práce

Soutěž¹ ano?

7).
Přístup autora k řešené problematice (samostatnost, iniciativa, spolupráce s vedoucím práce)

0				
---	--	--	--	--

Naplnění cílů práce

		2		
--	--	---	--	--

Vyváženost teoretické a praktické části v daném tématu

0				
---	--	--	--	--

** 0 – nehodnoceno; 1 – výborně; 2 – velmi dobře; 3 – dobře; 4 – neprospěl/a

¹ Soutěž o nejlepší diplomovou práci. Zaškrtněte, pokud práci doporučujete na základě kvalit v dané oblasti hodnocení.

Návaznost kapitol a subkapitol

	1			
--	---	--	--	--

Dosažené výsledky, odborný vklad, použitelnost výsledků v praxi

0				
---	--	--	--	--

Vhodnost prezentace závěrů práce (publikace, referáty, apod.)

		2		
--	--	---	--	--

Otázky a náměty k diskusi při obhajobě:

Co je identita v psychologii?
Co znamená pojem „adaptace“?

Celkové hodnocení práce (*klady, nedostatky; v případě doporučení do soutěže o nejlepší DP uveďte nadprůměrné charakteristiky práce v souladu s Vámi výše označeným kritériem formální úrovně, obsahové reprezentativnosti, metodologie a přínosnosti práce pro teorii či praxi*):

Studující Jana Fedošová zvolila zajímavé interdisciplinární téma, které by bylo možné zpracovat i v sociologii města, v kriminologii či historii, zcela jistě má i mnohé konotace filosofické. V rozsáhlém eseji se pokusila na základě velice rozsáhlého využití nejrůznějších pramenů popsat různé druhy konceptualizace identity městského člověka, ale i identity sociální atd. Zde se zdá, že text naráží na problém, zda konstrukt zvaný identita je exaktněji definovatelný pojem či je to spíše metafora vyjadřující moderní tendence (signum temporis) v hledání pomyslného zlatého grálu, jehož dosažení je spíše stále se vzdalující ideál než dosažitelná realita (srv. k tomu např. jednoho z vyznavačů identity Eriksona a jeho způsoby, jak de facto obešel exaktnější definice tohoto „jevu“ (???). Toto nelze textu studie vytknout, protože jde dnes o obecně rozšířený přístup, který nakonec vede k tomu, že opisuje nejrůznější pokusy o výklady identity podle lokality, (jen stručně) pohlaví, věku apod. V těchto pasážích by bylo vhodné být zdrženlivější v některých generalizujících tvrzeních o narůstání potřeby místní identity (s.27), o emotivnějších vazbách žen k místu (tamtéž) nebo o tom, že „průměru jsme nejméně šťastni právě ve městech“ s. 46 (všichni nebo jen určité segmenty obyvatel a proč vlastně atd.). K těmto obecným výrokům zřejmě autorku vede i to, že neuvádí, jak který autor ke svým tvrzení došel, zda předkládá esej o mnoha citovaných esejích či se citovaní autoři zabývali nějakými empirickými výzkumy, kde a na jakých vzorcích apod. Inspirující jsou výroky typu „stres posiluje vrozené sociální tendence“ či „s rostoucí hustotou a heterogenitou měst se snižuje sociální kapitál lidí“ (s. 32), ale čtenář by chtěl tyto výroky vyložit, jakož i například to, jak se (sociální kapitál – srv. Bourdieu) podílí „na špatném zdravotním stavu a vyšší úmrtnosti“ (tamtéž). Takto bychom mohli v odkazech na různé pasáže pokračovat...

Za klíčová považuji tvrzení týkající se adaptace, kde sice jde o obecný problém, ale opakuje se na více místech a je otázkou, co znamená například to, že „změny v moderní kultuře společnosti jsou rychlejší než naše schopnosti adaptace“ (s. 48), když adaptaci lze pojmut jako schopnost zvládat změny, které již proběhly, nebo tím je v textu míněno něco odlišného?

Autorka svazuje identitu s řadou hodnotících výroků („Není nikdy jisté, jaké další kroky povedou správným směrem“ s.7; nevíme, zda je město tím nejlepším místem, s. 9 atd.) Jako cíl je položen důraz na to „jak se do identity člověka promítá život ve městě... a zda lze definovat i. městského člověka a její charakteristiky, s.7; V závislosti na svých osobnostních rysech utváří postoje, hodnoty a přesvědčení, kterými se identifikuje s pozitivní (?) nebo negativní (?) charakteristikou měst; s. 31).

Jednou z připomínek je, že by text měl být přísněji členěn na odstavce (mnohé jsou dva až tři odlišné odstavce v jednom), čímž by se na řadě míst projasnilo, co vlastně je klíčové pro tu či onu část textu.

Vhodné by bylo u opakujících se autorů parafráze neuvádět téhož autora za každou větou, ale shrnout vždy parafrázované ideje do sevřenějšího odstavce s jedním odkazem. To jsou ovšem formální doporučení pro projasnění textu. Jako je formální pochybnost o tom, zda je uváděný rozsah citací v tiráži odpovídající či zda do něj nejsou zahrnuty i parafráze.

Celkové hodnocení: diplomantka si vybrala komplikované interdisciplinární téma, které má hluboké historické vazby k počátkům výstavby měst, jejich tisíciletému rozvoji a dynamice v období průmyslové společnosti, kdy se zrodily i první větší studie o městě (např. v první chicagské škole a u velkých postav sociologie jako byli Durkheim, Simmel; a u nás probíhající meziválečné diskuse v rámci tzv. avantgardy (Corbisier, Obrtel, Koula, Honzík atd.) či literární uchopení tématu měst např. v Hradu smrti u Jakuba Demla, jakož i poválečné studie Jiřího Musila (Sociologie soudobého města, Sociologie bydlení) nebo Ferenčuhové (Sociologie města 20. a 21. století) apod. či nedávná ostravská studie o lokální identitě apod.).

V předložené práci jsou provedeny odkazy na až neuvěřitelně rozsáhlou řadu nejrůznějších textů a je v ní proveden pokus popsat problém identity ve městě z nejrůznějších úhlů. I některé naznačené problémy jsou inspirující pro pozorného čtenáře, ale podrobnější výklad by dalece přesáhl rozsah bakalářské práce. Přes některé výhrady lze konstatovat, že autorka studie předložila text přesahující požadavky na bakalářské práce a lze jej doporučit k obhajobě jako velký inspiromat sui generis.

Doporučení k obhajobě: doporučuji

Navrhovaná klasifikace: mezi výborně a velmi dobře

Datum, podpis: 18.5.2023

doc. PhDr. Jaroslav Kořa